

Tiina Rättilä ja Jarmo Rinne

Kuntademokratia kaksilla raiteilla

Kuntademokratia kaksilla raiteilla

Tiina Rättilä ja Jarmo Rinne

Kuntademokratia kaksilla raiteilla

KAKS — KUNNALLISALAN KEHITTÄMISSÄÄTIÖ

Kieliasun tarkistus:
Sirpa Ovaskainen

Kunnallisan kehittämissäätiön
Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 96
© Pole-Kuntatieto Oy ja kirjoittajat

Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala 2016
ISBN 978-952-7072-54-7 nid
ISBN 978-952-7072-55-4 pdf
ISSN 1235-6956

Sisällys

ESIPUHE	7
1 JOHDANTO	9
1.1 Miksi tutkia asukasaktivismia?	9
1.2 Mikä vikana perinteisessä edustamisessa?	11
1.3 Kahdeksantoista tuntia haastatteluja	14
2 MEISTÄ ON MONEKSI: ASUKKAAT, AKTIIVIT, KUNTALAISET JA KANSALAISET	16
2.1 Keitä ovat asukasaktiivit?	16
2.2 Asukasaktiivien toimintatavat	19
2.3 Poliittikkaa ruohonjuuritasolla	20
3 MIKÄ NYKYPOLITIIKASSA MÄTTÄÄ?	23
3.1 Kriisiytyvä demokratia	23
3.2 Demokratian korjaussarjoja	25
3.3 Lähidemokratiaa vai etädemokratiaa?	26
4 MITÄ EDUSTAMINEN TARKOITTAA?	29
4.1 Kansalaisaktivismien haaste	29
4.2 Kuka edustaa ja ketä?	31

5	ASUKASAKTIIVIEN KÄSITYKSET EDUSTAMISESTA ..	35
5.1	Epäviralliset edustajat	35
5.2	Edustaminen on tekemistä!	38
6	ASUKASAKTIIVIEN SUHDE LÄHIYHTEISÖÖN	44
7	ASUKASAKTIIVIEN KOKEMUKSET KUNTADEMOKRATIASTA	52
7.1	Ongelmia riittää	52
7.2	Neljä muutosideaa	56
7.3	Karkaako valta kabinetteihin? Tapaus sote	61
8	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ: KAKSILLA RAITEILLA MENNÄÄN	65
	LÄHTEET	69
	LIITTEET	73
	LIITE 1: Asukasliikkeiden ja -yhdistysten toiminnan teemat	73
	LIITE 2: Haastattelurunko	75

Esipuhe

Suomessa on puhuttu jo vuosia, ellei vuosikymmeniä, edustuksellisen demokratian kriisistä. Päättäjät ja tutkijat ovat olleet huolissaan siitä, miten demokratian käy, kun politiikka ei kiinnosta ja kansalaiset käyvät vaaliuurnilla yhä harvemmin.

Tätä taustaa vasten viime vuosina kunnissa ja kaupungeissa esiin noussut itseorganisoituva asukasaktivismi on kiehtova ilmiö. Asukasaktiivit ovat ottaneet aloitteen ympäristönsä ja yhteisönsä kehittämiseksi näkyvästi itselleen, ja uusia asukasliikkeitä syntyy koko ajan lisää.

Tässä tutkimuksessa kysymme, mikä asukasliikkeitä motivoi, mihin ne pyrkivät ja miten ne suhtautuvat perinteiseen kuntademokratiaan. Tulokset kertovat, että asukkaiden ja kunnallisen päätöksenteon tiet ovat huolestuttavasti etääntymässä toisistaan.

Tutkimus antaa aiheen kysyä vakavasti, mitä tapahtuu asukkaiden vaikutusmahdollisuuksille uudessa aluehallintomallissa, jossa asioista päätetään kaukana kuntalaisista? Jos asukkaiden vaikuttamispaikka typistyy pelkkiin maakuntavaaleihin, vaarana on, että lähidemokratia jatkaa kulkuaan kaksilla raiteilla ja etäisyys asukkaiden ja päättäjien välillä kasvaa entisestään.

Tutkimuksen tekeminen on aina löytöretki. Haastattelumatkoillamme ympäri Suomea saimme tutustua ihaniin, omasta lähiympäristöstään syväs-

ti välittäviin ja siitä ylpeisiin ihmisiin. Sydämelliset kiitokset kaikille teille avustanne. Teidän ansiostanne opimme ymmärtämään, kuinka merkittävästä ilmiöstä asukasaktivismissa on kyse ja kuinka tärkeää omasta lähiympäristöstä huolehtiminen asukkaille on.

Lämmin kiitoksemme Kunnallisanalan kehittämissäätiölle tutkimuksemme taloudellisesta tukemisesta. Kiitos myös rakkaille kollegoillemme Maija Faehnelle, Pasi Mäenpälle ja Anna-Maija Halmeelle monista innostavista keskusteluista ja hyvistä ideoista.

Tampereella pääkirjasto Metsossa 12.2.2016

Tiina Rättilä ja Jarmo Rinne

Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu

1 Johdanto

”(– –) sitä vaan niinku alkaa toimia niitten asioitten puolesta, mitkä ite kokee tärkeiks ja merkityksellisiks...” (H7)

”Monet asiat hoituu sillä, kun niitä lähetään (– –) tekemään, et tuol ylhääl ei oo mitään semmost niinku, ei oo olemassa mitään sellast tahoa joka hoitais meiän puolesta kaikki tällaset, tällaset asiat, että aina löytyy jotain parannettavaa.” (H2)

1.1 Miksi tutkia asukasaktivismia?

Kuvaamme ja analysoimme tässä tutkimuksessa paikallista asukasaktivismia, jolla tarkoitamme kuntalaisten omaehtoista vaikuttamistoimintaa asuin- ja lähiympäristössään.

Tutkimuksemme kimmokkeena on ollut huoli suomalaisen kuntademokratian ongelmista. Alentuneen äänestysaktiivisuuden ja muun virallisen osallistumisen epäsuosion ohella kuntademokratiaa on haastanut jo vuosia väännetty ja surkuhupaisiakin piirteitä saanut kuntarakenne- ja sote-uudistus, jonka vaikutukset kuntalaisten elämään ja lähidemokratiaan ovat edelleen hämärän peitossa. Halusimme selvittää, miten kuntalaiset kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa ja tulla kuulluksi itseään koskevissa ja kiinnostavissa asioissa ja tulevaisuuden suunnitelmissa.

Kiinnostuimme erityisesti lukuisista uusista asukasliikkeistä, joita on viime vuosina noussut esiin joka puolella Suomea. Aiemman tutkimustiedon mukaan kuntalaiset suhtautuvat demokratian toimivuuteen ja kuntalain tarjoamien suorien osallistumismahdollisuuksien merkitykseen epäilevästi (Kansalaismielipide ja kunnat 2014). Tämän tiedon valossa oli kiinnostavaa kysyä, mikä uusia asukasliikkeitä motivoi, mihin ne pyrkivät ja miten ne suhtautuvat perinteiseen edustukselliseen järjestelmään.

Politiikan tutkijoina halusimme myös selvittää, mitä asukasliikkeiden aktiivit ajattelevat oman toimintansa edustuksellisuudesta. Suomessa on pidetty sitkeästi kiinni vanhakantaisesta tavasta ymmärtää edustaminen ja edustuksellinen demokratia. On korkea aika pohtia, mitä meidän pitäisi ajatella siitä, että edustamisen käytännöt ovat muuttumassa ja että tänä päivänä kansalaiset, kuntalaiset ja asukkaat kokevat usein muiden toimijoiden ja toimintatapojen edustavan poliittisia toiveitaan vaaleilla valittuja edustajia paremmin.

Kuntademokratian kannalta asukasaktivismi on sekä haaste että mahdollisuus. Yhtäältä se haastaa perinteisen valtuutettumekanismiin perustuvan kunnallisen päätöksenteon. Asukasaktivismin taustalla on usein pettymys poliittisten päättäjien ja virkamiesten kykyyn vastata asukkaiden arjessaan kokemiin ongelmiin ja halu tarttua itse toimeen niiden ratkaisemiseksi. Asukkaiden ja päätöksenteon välille on kasvanut kuilu, joka uhkaa vain syventyä, kun Suomessa lähivuosina siirrytään aluehallintomalliin, jossa huomattava osa kuntien tehtävistä ja budjettivallasta siirtyy uusille maakunta-valtuustoille.

On valitettavaa, että tämän historiallisen muutoksen seurauksista kuntalaisten ja asukkaiden mahdollisuuksiin hallita itse itseään – mitä demokratia viime kädessä tarkoittaa – ei ole keskusteltu julkisuudessa. Vieläkin surkeampaa on se, että viime vuosien hallitukset ja lainvalmistelijat eivät ole olleet vähäisessäkään määrin kiinnostuneita selvittämään, mitä mieltä kuntalaiset itse ovat uudistuksista.

Toisaalta asukasaktivismi antaa viitteitä uudesta trendistä toteuttaa asukaslähtöistä paikallista demokratiaa. Tämän päivän aktivismit kunnissa ja kaupungeissa pitävät sisällään monimuotoista toimintaa palveluiden puolustamisesta asuinalueen viihtyisyyden parantamiseen, lähiluonnon suojeeluun, yhteisöllisyyden edistämiseen ja vaikkapa turvapaikanhakijoiden aut-

tamiseen. Ennustettavissa on, että mitä kauemmas kuntien itsehallinto karkaa, sitä tiiviimmin alueiden asukkaat ryhtyvät itse organisoimaan elämänsä omilla ehdoillaan.

Tässä tutkimuksessa emme tarkastele asukasaktiiveja osallistujina vaan vaikuttajina ja omaehtoisina toimijoina. Käsitteellisillä valinnoillamme olemme ottaneet tietoisesti etäisyyttä osallistumisen vakiintuneisiin, poliittisten instituutioiden toimintaan kytkeytyviin konnotaatioihin. Haastatteluissa emme kysyneet, ovatko asukasaktiivit *osallistuneet* kuntapolitiikan prosesseihin, vaan tiedustelimme, millaisessa kansalaistoiminnassa asukasaktiivit ovat olleet mukana ja millaisia kokemuksia heillä on kuntaan vaikuttamisesta. Halusimme selvittää, miten aktiivit itse kuvaavat ja merkityksellistävät toimintaansa.

1.2 Mikä vikana perinteisessä edustamisessa?

Yhteiskuntatieteissä on jo pitkään puhuttu edustuksellisen demokratian kriisiytymisestä. Kansalaisten kiinnostus perinteiseen poliittiseen osallistumiseen on hiipunut jo vuosia, mikä on herättänyt huolen poliittisen järjestelmän tulevaisuudesta. Tuoreen tutkimustiedon mukaan politiikka kyllä kiinnostaa ja demokratiaa arvostetaan, mutta kansalaisten tuntemus on, etteivät poliitikot ole enää tehtäviensä tasalla. (Borg ym. 2015.)

Julkinen valta on reagoinut ongelmiin muun muassa lisäämällä kansalaisten suoria osallistumismahdollisuuksia (esimerkiksi kuntalaki, maankäyttö- ja rakennuslaki, kansalaisaloitelaki). Hallinto- ja demokratiatutkijat ovat olleet innostuneita etenkin osallistavista (deliberatiivisista) kokeiluisista, joiden on toivottu lisäävän järjestelmän kiinnostavuutta ja elinvoimaistavan sen näivettyviä käytäntöjä (Niinikoski & Setälä 2012; Setälä 2014; Smith 2009; Strandberg & Grönlund 2012). Kansalaisten näkökulmasta uusiin osallistumismuotoihin liittyy kuitenkin eräs perusongelma. Prosessin agenda ja vaihtoehdot on useimmiten määritelty jo valmiiksi, ennen kuin osallistuminen voi alkaa. Usein kansalaisten vaikutusmahdollisuudet ovat varsin muodollisia.

Edustuksellista politiikkaa kohtaan tunnettu epäily ei heijastu vain passiivisena vaaliosallistumisena, vaan näkyy myös kasvavana epäluottamuksena valittuja edustajia kohtaan. Esimerkiksi Kunnallisanalan kehittämissää-

tiön vuoden 2014 Ilmapuntari-kyselystä selviää, että yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että puolueet eivät kykene valtakunnallisesti ajamaan kansalaisille tärkeitä asioita. Sama epäluottamus tulee esiin myös kuntatasolla. Niin ikään yli puolet suomalaisista torjuu väitteen, jonka mukaan puolueet ovat onnistuneet hyvin ja vastuullisesti kotikunnan asioiden hoitamisessa. (Kansalaismielipide ja kunnat 2014.)

Kuntalaiset ja kunnat muutoksessa -tutkimuksessa raportoidun kyselyn mukaan 48 prosenttia vastaajista oli yhtä mieltä väitteestä, että vaaleilla valitut kunnanvaltuutetut menettävät pian kosketuksen äänestäjiin. Lisäksi melkein neljä kymmenestä vastaajasta näkee, että todellista päätösvaltaa kunnassa käyttävät viranhaltijat. (Pekola-Sjöblom 2015.)

Syiksi politiikkaa kohtaan tunnettuun epäluottamukseen on esitetty muun muassa puolueiden samankaltaistumista ja etäntymistä äänestäjistä sekä politiikan ammattimaistumista ja medioitumista (Borg & Paloheimo 2009; Uutta ja vanhaa demokratiaa 2013). Aiemmin poliitikot olivat luottamushenkilöitä ja uskottuja miehiä, nykyisin poliitikkoutta voidaan pitää ammattina muiden joukossa. Kansan edustamisen hohto on karissut poliitikkojen harteilta, ja heihin suhtaudutaan enemmän julkisuuden henkilöinä kuin kansan edusmiehinä ja -naisina (Karvonen 2008).

Edustuksellinen politiikka on siten kadottanut kosketuksensa kansalaisten arkeen – tai näin kansalaiset sen itse kokevat. Kuilua edustuksellisten mekanismien ja kansalaisten välillä on niin ikään kasvattanut länsimaissa voimistunut yksilöllistymisen trendi (Bauman 2001), jonka myötä liikkuvien äänestäjien määrä on lisääntynyt ja kansalaisten kollektiivinen edustaminen on käynyt yhä hankalammaksi (Borg ym. 2015).

Demokratiatutkimuksessa on esitetty myös pidemmälle menevää kritiikkiä vallitsevan järjestelmän kyvyttömyydestä edustaa yhteiskunnan uusia jakolinjoja ja kansalaisyhteiskunnasta nousevia ilmiöitä. Jotkut ovat jopa esittäneet, että edustuksellista demokratiaa ei voida enää korjata millään vippaskonsteilla, kuten kansalaisten osallistumismahdollisuuksien näennäisellä kehittämisellä (Rosanvallon 2008, 2011; Tormey 2015). Monet tutkijat ovat niin ikään huolissaan poliittisten instituutioiden kyvystä selvitä vaikeista globaaleista ongelmista, kuten ilmastonmuutoksesta, terrorismista, talouden epävakaisuudesta ja parhaillaan käynnissä olevasta kansainvaelluksesta (Dobson & Eckersley 2006; Dryzek 2000).

Tätä taustaa vasten on tärkeää pohtia viime aikoina näkyvästi esiin nousseiden kansalaisliikkeiden merkitystä ja legitimizeettiä. Tutkijat ovat aiemmin väitelleet siitä, pitäisikö uudet liikkeet nähdä enemmän perinteisten instituutioiden korjaajina vai korvaajina (della Porta 2010; Diani 2015; Kestilä-Kekkonen 2013). Keskustelua demokratian ongelmista on kuitenkin vaivannut systemaattisen tutkimustiedon puute siitä, miten tämän päivän aktivismit ja aktiivit itse suhtautuvat poliittiseen edustamiseen. Etenkin päättäjillä ja medialla on ollut taipumus moittia kansalaisaktivismia edustavuuden puutteesta ja jopa kyseenalaistaa ei-edustavan kansalaisvaikuttamisen legitimizeetti (Saward 2010; Harju 2015).

Tässä tutkimuksessa kysymme, keitä ja mitä kansalaisaktiivit kokevat edustavansa ja miten he oikeuttavat (jos oikeuttavat) toimintansa suhteessa perinteiseen edustukselliseen demokratiaan. Tarkastelemme ongelmaa analysoimalla paikallisten asukasaktiivien käsityksiä vaikuttamisesta ja toimintansa edustavuudesta. Lähdemme siitä, että perinteinen poliittisen edustamisen teoria oletuksineen on osittain vanhentunut, ja nostamme esiin vaihtoehtoisia ideoita edustamisesta tekemisenä ja dynaamisena prosessina.

Lähestymme asukasaktivismia prefiguratiivisena (tulevaa ennakoivana ja joustavasti uusia toimintatapoja etsivänä) ja performatiivisena (esittävänä) edustamisena. Prefiguratiivinen edustaminen merkitsee jonkin tavoitteen tai toivotun asiantilan esille tuomista mallintamalla sitä toiminnassa tässä ja nyt. Performatiivisuus puolestaan auttaa näkemään edustamisen tekoina ja esityksinä, jotka sisältävät vaateen tulla julkisesti noteeratuiksi ja hyväksytyiksi (toinen asia on, milloin tämä onnistuu, milloin ei).¹ Aktiivien tavoitteena on tuoda esiin asukkaiden omaa kokemustietoa ja esittää asioita vakuuttavasti esimerkiksi organisoimalla tempauksia, kampanjoita ja muuta toimintaa niin, että asukkaat kykenevät itse ratkaisemaan oman lähiympäristönsä ongelmia.

Tutkimuksen keskeisimpiä havaintoja on, että aktiivien ja alueen muiden asukkaiden välille syntyvien luottamussuhteiden merkitys on kasvanut ja

¹ Kiitämme Maija Faehnlea tämän idean kirkastamisesta.

vastaavasti kuntalaisten ja kuntapäättäjien välisten luottamussuhteiden merkitys on pienentynyt.

1.3 Kahdeksantoista tuntia haastatteluja

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa suomalaisia asukasliikkeitä ja analysoida asukasaktiivien kokemuksia vaikuttamisesta. Keräsimme aluksi media-aineistoa siitä, millaisia mielipiteitä jakavia hankkeita ja niihin liittyvää asukasaktivismia suomalaisissa kunnissa on käynnissä.² Media-aineiston analyysin tuloksena otimme tarkastelun kohteeksi kuusi asukasliikettä. Seitsemän muuta liikettä valitsimme aiemman tiedon perusteella sekä kyselemällä muilta tutkijoilta ja aktivistiverkostoilta. Tutkimukseen otetut, yhteensä kolmetoista asukasyhdistystä ja -liikettä valittiin sen vuoksi, että ne tarjoavat monipuolisen kuvan tämän päivän asukasaktivismien teemoista ja toiminnan muodoista ja ne edustavat koko maata.

Raportissa analysoitu aineisto koostuu kolmestatoista vuoden 2015 alkupuoliskolla tehdystä asukasaktiivien teemahaastattelusta.³ Kysyimme aluksi muutamia taustatietoja haastateltavan asuinpaikasta ja haastateltavan aiemmasta kansalaistoiminnasta. Teemakysymyksillä selvitimme haastateltavan toiminnan tavoitteita, kokemuksia vaikutusmahdollisuuksista ja vaikuttamiskeinoista, käsityksiä edustamisesta ja paikallisen kuntademokratian toimivuudesta, mielipidettä käynnissä olevista kuntarakenteen ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksista sekä kokemuksia asukasaktivismiin vaikutuksista alueen turvallisuuteen. Kaikki haastattelut videoitiin, äänitettiin ja litteroitiin.

Käytimme haastatteluissa puolistrukturoitua kysymysrunkoa, jonka kysymykset jaoimme temaattisiin kokonaisuuksiin (ks. liite 2). Haastattelujen

² Media-aineiston lähteinä olivat Turun Sanomat, Kaleva, Savon Sanomat, Lapin Kansa, Aamulehti ja Ylen verkkouutiset. Tarkasteluajanjaksona oli vuosi 2014. Aineistoa kertyi kaikkiaan yli 200 artikkelia. Artikkelien alustavan sisällönanalyysin perusteella muodostettiin teemaluokitus. Lähemmän analyysin kohteeksi valikoitiin isommasta aineistosta satunnaisesti 50 artikkelia, kuitenkin siten, että ne edustivat monipuolisesti erilaisia teemoja.

³ Haastattelut toteutettiin aikavälillä 19.2.–25.6.2015. Haastateltavia oli yhteensä 23. Aktiivien omasta toivomuksesta haastattelutilanteeseen osallistui useimmissa tapauksissa kaksi tai kolme aktiivia yhtä aikaa. Haastateltavista oli naisia 11 ja miehiä 12.

kesto vaihteli noin 50 minuutista kahteen ja puoleen tuntiin. Haastattelujen keston vaikutti käyttämämme fenomenologinen menetelmä, jossa haastatteluvien annetaan vastata kysymyksiin vapaasti haastattelijan pysytellessä taustalla. Näin on mahdollista päästä kiinni haastateltavan omiin autenttisiin kokemuksiin ja saada talteen kaikki oleellinen tieto. Kaikkiaan haastattelumateriaalia kertyi noin 18 tuntia.

Raportissa esittelemme ja pohdimme erityisesti asukasaktiivien ymmärrystä oman toimintansa edustuksellisuudesta ja suhteesta kuntademokratiaan.⁴ Tätä varten kävimme haastatteluaineiston läpi aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Kiinnitimme huomiota ilmaisuihin, jotka alkavat toistua pitkässä haastattelussa ja joihin voidaan ajatella kiteytyvän haastateltavalle tärkeitä merkityksiä. Yksittäisiä teemakohtaisia vastauksia tarkastelimme näiden toistuvien ilmaisujen valossa, osana jäsentyneempiä kertomuksia. Keräsimme keskeisinä pitämämme ilmaisut yhteen haastatteluittain ja muodostimme niistä yleisempiä luokkia.

Tutkimuksessa analysoidut esimerkit asukasliikkeistä kattavat maantieteellisesti suuren osan Suomea. Koska kyseessä on kuitenkin pieni laadullinen aineisto, sitä ei voida pitää tilastollisesti koko suomalaista asukasaktivismia edustavana. Yleisen edustavuuden sijaan tutkimuksen tarkoituksena on ollut kartoittaa paikallisen asukasaktivismin moninaisuutta ja saada laadullista otetta siitä, millaisia poliittisia toimijoita ja edustajia asukasaktiivit ovat.

Haastattelujen lisäksi aineistona on käytetty tutkimusta varten perustetuilla some-kanavilla (Facebook-ryhmä ja blogi ”Kuntasäpinää” sekä YouTube-kanava ”Studio Kuntasäpinää”) sekä tutkittavien liikkeiden nettisivuilla julkaistuja materiaaleja ja keskusteluita. Tämä aineisto toimii tarkistus pintana haastatteluista tekemillemme havainnoille. Monet liikkeet ovat aktiivisia etenkin Facebookissa, ja tätä kautta on saatu ajantasaista tietoa liikkeiden toiminnasta vuoden 2015 aikana.

⁴ Tekstissä haastatteluihin viitataan anonyymeillä numeroilla. Sitaattien yhteydessä ei mainita sosiodemografisia taustatietoja, koska tutkimuksessa ei etsitty niiden yhteyttä tutkittavaan ilmiöön. Jos sitaateissa viitataan useampaan henkilöön samassa haastattelussa, haastateltavat on erotettu toisistaan isoilla kirjaimilla. Merkintä [– –] viittaa lauseesta poistettuun sisältöön ja kolme pistettä puhujan vastauksessaan pitämään taukoon. Haastattelut on litteroinut yht. yo. Saana Tarhanen.

2 Meistä on moneksi: asukkaat, aktiivit, kuntalaiset ja kansalaiset

”[Tämä] tapaus on rohkaissut paikallisia (– –) ajattelemaan ja (– –) sanoon ääneen sen, että nämä on meidän järviä ja jokia, siitä lähdetään eikä ne kuulu valtiolle tai avi:lle tai ely:lle tai jollekin abstraktille (– –) meillä on vastuu näistä ja meil on myös oikeus (– –). Aina pitää jonkun murtaa eri puolilla maailmaa tuuralla se lasikatto, ja sit se alkaa se keskustelu etenemään.” (H6)

2.1 Keitä ovat asukasaktiivit?

Tässä tutkimuksessa puhumme asukasaktivismista, asukasliikkeistä ja asukasaktiiveista, mutta voisimme yhtä hyvin puhua kaupunkiaktivismista, kuntalaisaktiivisuudesta tai paikallisesta kansalaistoiminnasta (Kaupunkiaktivismi-tutkimushanke; Rättilä 2001). Tutkimuksessa on aina tehtävä käsitteellisiä valintoja. Asukas-alkuisella termistöllä olemme halunneet kuvata kuntalaisia nimenomaan asuin- ja lähiympäristöönsä vaikuttavina toimijoina.

Aktivismi- ja aktiivi-sanasto (active, aktiv) viittaa puolestaan tuttuihin englannin, ruotsin ja muiden latinalaisperäisten kielten ilmaisuihin, jotka korostavat ihmisenä olemiseen kuuluvaa toimeliaana olemista, siis aktiivisuutta (Arendt 1972 [1958]). Tänä päivänä aktivismi- ja aktivisti-termeihin liitetään usein oletuksia poliittisesta radikalismista, mikä on valitettavaa.

Aktivistia, toimeliasta kansalaista ei pitäisi samastaa esimerkiksi terroristiin. Aktivisti pyrkii tavoitteisiinsa pääasiassa rauhanomaisin keinoin, rakentavalla tavalla, terrorismi puolestaan perustuu väkivallan käyttöön ja turvattomuuden ilmapiirin synnyttämiseen.

Viittaamme aktivismilla toimintaan, jonka tarkoituksena on vaikuttaa yhteiskuntaan ja pyrkiä muuttamaan sitä rakentavalla tavalla. Asukasaktivismi on puolestaan paikallista vaikuttamista. Puhumme aktivismeista usein monikossa korostaaksemme kansalaisaktivismien monimuotoisuutta (ks. Kaupunkiaktivismi-tutkimusprojekti ja liite 1). Perinteisempi tulkinta aktivismista protestoivaa tyyliä hyödyntävänä poliittisena toimintana ei enää riitä. Tämän päivän kansalaisaktivismit hyödyntävät keinovalikoimassaan erilaisia toimintatapoja tilanteen ja tavoitteen mukaan, joskus myös julkisia protesteja ja mielenosoituksia.

Tässä tutkimuksessa haastatellut asukasaktiivit ovat tavallisia, oman paikkakuntansa ja alueensa asioista kiinnostuneita ihmisiä. Monet heistä ovat asuneet paikkakunnalla pitkään. Kaikki eivät ole paljasjalkaisia asukkaita, vaan osa heistä on sanojensa mukaan junantuomia opiskelun ja työn perässä. Aktiiveille on kuitenkin kehittynyt vuosien myötä syvä kiintymys paikkakuntaan. Henkilökohtainen, vahva sidos paikkaan selittää pitkälti sitä, että aktiivit ovat valmiita panemaan itsensä likoon ja vaivojaan säästämättä toimimaan asuinalueensa puolesta.

Toiminnassaan aktiivit pitäytyvät silmiinpistävän konkreettisissa tavoitteissa. Aktiivit eivät ole korkealentoisia idealisteja vaan käytännönläheisiä realisteja. Heidän toimintansa mittakaava on arjessa, ja sen lähtökohtana on kiinnittyminen paikalliseen elämään. Aktiivien toiminta ja tavoitteet ovat ihmisen kokoisia. Tämä on luonnehdinta, joka toistuu tässä tutkimuksessa usein. Se kertoo, millaista asukasaktivismi on ja minkä tyyppisiä asioita asukasaktiivit tavoittelevat.

Haastateltavien aktiivien toiminta vaihtelee pienistä tempauksista lähiympäristön viihtyisyyden lisäämiseksi taisteluun jopa monikansallisia suuryrityksiä vastaan. Joissakin tapauksissa aktiivien toiminta limittyy hämmentävästi suuren luokan geopolitiisiin intresseihin esimerkiksi ydinvoiman ja kaivoshankkeiden kohdalla. Kuitenkin takana on aina paikallisuus. Arjessa havaitut epäkohdat, huoli omasta asuinalueesta ja sen kohtalosta, terve ylpeys omasta paikallisidentiteetistä sekä halu kehittää alueelle

yhteisöllisyyttä motivoivat aktiivien projekteja. Tämä havainto vastaa myös muita tutkimustuloksia, joiden mukaan kansalaisten samastuminen omaan asuinalueeseensa ja kunnan osiin on viime vuosina vahvistunut (Pekola-Sjöblom 2014, 201).

Voimakas sidos omaan paikallisuuteen saa aktiivit nousemaan myös barrikadeille – tosin vain harvoin kirjaimellisesti. Haastateltavat mieltävät itsensä oman asuinalueensa olosuhteiden asiantuntijoiksi. Tämän vuoksi heidän on vaikeaa ymmärtää viranhaltijoiden ja poliitikkojen suosimaa etäännyttävää järkeilyä siitä, miten asiat olisi hoidettava. Vastaavasti viranhaltijat ja poliitikot leimaavat aktiivit helposti tunnepohjaisia argumentteja viljeleviksi ammattivalittajiksi.

Pohjimmiltaan vastakkainasettelussa on kyse kahden erilaisen tiedon kamppailusta ja siitä, millaista tietoa päätöksenteon pohjaksi hyväksytään. Asukasaktiivien tieto kumpuaa eletystä, paikkasidonnaisista kokemuksista, kun taas kuntatoimijoiden painotus on asiantuntijatiedossa, jota pidetään rationaalisena ja puolueettomana (Bäcklund 2007; Rättilä 1999). Asukasaktiivit huomaavat läheltä asioita, joita kuntapolitiikka kauempaa katsoen ei havaitse tai ymmärrä.

Asukasaktiivien paikallisen asiantuntijuuden näkökulmasta kuntatason päätöksenteko näyttäytyy kaukaisena. Nykyinen lähidemokratia on haastattelujen perusteella ennemminkin etädemokratiaa. Haastateltavat eivät käytä demokratiavajeen käsitettä, mutta ajatus siitä tulee esiin haastatteluissa.

Virallisen kuntapolitiikan etäisyys ja nihkeä suhtautuminen asukkaiden kokemustietoon on omiaan kannustamaan aktiiveja omatoimisuuteen. Aktiivien lähtökohta onkin: ”kun ne kerran eivät kunnantalolla ymmärrä tai halua kuunnella meitä, niin tehdään sitten itse”. Tällainen tee-se-itse-mentaliteetti on yleistynyt kaikenlaisen kansalaisaktiivisuuden toimintatavaksi (Horelli ym. 2015; Micheletti 2003; Rinne 2011).

Paikalliset asiat tai epäkohdat ovat usein mittasuhteiltaan pieniä, ja vastaavasti asukasaktiivien esittämät ratkaisumallit saattavat olla pienimuotoisia. Paikallinen asukasaktivismi ei silti ole vain puuhastelua toisarvoisten asioiden parissa. Aktiiveille pieni ja kaunis saattaa olla ensiarvoisen tärkeää oman yhteisön elämänhallinnan kannalta. Toisaalta jotkut haastateltavista toimivat yllättävän isoilla pelikentillä suuria taloudellisia ja poliittisia toimijoita vastaan.

2.2 Asukasaktiivien toimintatavat

Asukasaktivismiin näkökulmasta perinteisen edustuksellisen politiikan houkuttelevuutta ja vetovoimaa heikentää, että sen agendalle on hankalaa nostaa ihmisille tärkeitä arjen asioita ja ongelmia. Asukasaktivismille, kuten kansalaisaktivismille yleensä, keskeisimmäksi vaikuttamisen keinoksi nousee itse organisoitu toiminta pikemminkin kuin poliittisiin junttauksiin osallistuminen tai vakiintuneiden mekanismien kautta vaikuttaminen (Delwit ym. 2007; Rinne 2011).

Usein kansalaisaktivismi on reaktiivista ja puuttuu havaittuihin epäkohtiin ja ongelmiin. Reaktiivisen kansalaistoiminnan keinoja ovat muun muassa epäkohtien tuominen julkisuuteen erilaisten tapahtumien ja kampanjoiden kautta, mielenilmaisut, vaihtoehtoisen informaation tuottaminen ja levittäminen, yhteyden ottaminen päättäjiin ja virkamiehiin sekä oma-aloitteinen vapaaehtoistoiminta.

Toisaalta kansalaistoiminta voi olla myös ennakkoivaa ja pyrkiä vaikuttamaan asioihin jo etukäteen. Tällöin kansalaisaktivismiin työkalupakista haetaan esimerkiksi sellaisia toimintakeinoja, kuten ihmisten arvoihin ja asenteisiin vaikuttaminen, päättäjien lobbaaminen sekä vaihtoehtoisten tulevaisuudenvisioiden kehittäminen.

Se, miten aktiivit toimivat, riippuu kulloisestakin tilanteesta ja ryhmän omaksumasta toimintakulttuurista. Haastatellut asukasaktiivit toimivat kaikki demokratian pelisääntöjen puitteissa maltillisesti ja rakentavasti pyrkien ennemminkin liennyttämään kuin kärjistämään kiistoja.

Yhteinen piirre asukasliikkeiden toimintatavoille on, että niissä suositaan muotoja, joihin on helppo tulla mukaan. Toiminta pyritään järjestämään mahdollisimman vapaamuotoisesti raskaita rakenteita välttämällä. Lisäksi yritetään jakaa vetovastuuta, jotta yksittäiset ihmiset eivät näänny tehtäviensä alle. Tavoitteena on saada aikaan konkreettista, vaikkapa kunnostaa vanhusten palvelutalo, rakentaa asukkaiden virkistyskäyttöön laavu suositulle ulkoilualueelle tai järjestää puistojuhla alueen asukkaille.

Nopeiden pop up -tyyppisten tempausten järjestämisessä internet ja sosiaalinen media ovat käteviä keinoja. Kaikilla haastattelemillamme liikkeillä on käytössä vähintään yksi sosiaalisen median kanava. Osalla kanavat ovat tehokkaassa hyötykäytössä, ja niiden merkitystä pidetään tärkeänä liikkeen tunnetuksi tekemisessä, toiminnasta tiedottamisessa, tapahtumien

järjestämisessä, ryhmän mielipiteen muodostamisessa ja tulevan toiminnan suunnittelussa. Monet asukasaktiivit ovat omaksuneet sosiaalisen median mahdollistaman horisontaalisen vertaisviestinnän, kuten digiajan kansalaisaktiivit yleensäkin.

Sosiaalisen median avulla sekä paikallisilla kasvokkain tapahtuvilla kontakteilla luodaan aivan uutta poliittisen kansalaistoiminnan kulttuuria. Tutkimuskirjallisuudessa tällaiseen kansalaisaktivismiin viitataan johtajattomana, ei-hierarkkisenä, verkostomaisena ja joustavasti aina uudelleen organisoituvana toimintana (Rinne 2011).

Toinen tapa viitata ilmiöön on puhua niin sanotusta pehmeästä johtajuudesta. Muodollisen rakenteen sijaan toiminnalla on vain aloittajia tai tapahtumakutsujen lähettäjiä, ja ihmiset tulevat tapahtumiin yksityishenkilöinä. Tapahtuma organisoituu itsestään, mikäli se houkuttaa riittävästi osallistujia.

2.3 Poliitiikkaa ruohonjuuritasolla

Muuttuvat tavat toimia, uudet toimintaympäristöt ja erilaiset tyyliä viestiä luovat kimmokkeen uudennaisille tulkinnoille kansalaistoiminnan merkityksestä. Muutokset ja niistä kumpuavat toisin ajattelemisen ja tekemisen mahdollisuudet ja niiden pohtiminen ovat motivoineet myös tätä tutkimusta.

Liikkeiden aktiiveille asioiden tilan ajattelemisen ja arvioiminen edeltävät tietämistä, josta seuraa toimiminen ja pyrkimys tulevaisuuden valloittamiseen. Poliittisesti toimimisen monimuotoisuus ja runsas keinovalikoima johtuvat juuri tästä, koska käsitykset siitä, mikä on poliittista, vaihtelevat yksilöllisesti. Monet haastateltavat suhtautuvat torjuvasti ajatukseen oman toimintansa poliittisuudesta. Joka tapauksessa aktiivien toimintatapa osuu hyvin yksiin yksilöllisen elämäntavan politiikan kanssa, koska aktiivien toiminnassa korostuvat omaharkintaisten valintojen tekeminen ja itse toimiminen.

Asukasaktivismi ei saa kimmokettaan puoluepoliittisista kiistoista, ideologioista tai perinteisistä luokka- ja ryhmäjäsennyksistä, vaan aktiivien asialista nousee nimenomaan oman ruohonjuuritason elämäntavan puolustamisesta. Toiminnassaan aktiivit arvioivat tilannekohtaisesti, minkä

puolesta tai mitä vastaan he haluavat toimia sekä miten ja mitä toiminnasta seuraa. Koska arviot ovat erilaisia, ei ole yhtä paikallisaktivismin muotoa vaan lukematon määrä erilaisia aktivismeja erilaisine toimintatapoineen.

Tutkimuksen ja politiikan ennakkoinnin kannalta on toki haastavaa, että tämän päivän aktivismit ovat tapahtumakeskeisiä ja kansalaisten vaikuttamistoiminta on aiempaa ennakoimattomampaa (Rättilä 2014; Rättilä & Rinne 2012). Aktioiden ja kampanjoiden välillä on taukoja, mikä saattaa vaikuttaa siltä, että ”taas ollaan passiivisia”. Taustalla ja verkostoissa kuitenkin tapahtuu koko ajan, ja aktivismien uudet ulostulot odottavat sopivaa aikaa ja paikkaa. Nykypäivän kansalaisaktivismi on jatkuvassa muutoksen tiilassa, jossa flash mob- ja pop up -tyyppiset performanssit ja ajoittaiset toimimattomuuden jaksot vuorottelevat.

Yhdessä oleminen ja tekeminen ovat paikallisyhteisöllisyyden kulmakiviä. Kuvassa roihuvuorelaiset ovat kokoontuneet jo perinteeksi muodostuneeseen hanami-juhlaan, jolla juhlistetaan kevääntuloa ja kirsikkapuiden kukkaanpuhkeamista. Kuva: Elina Aydemir.

Keskeisiä havaintoja

- Asukasaktiivien toiminta
 - saa motivaationsa arjessa koetuista ongelmista
 - keskittyy omaehtoiseen tekemiseen ja vaikuttamiseen omassa lähiympäristössä
 - haluaa rakentaa uutta yhteisöllisyyttä ja me-henkeä
 - suosii matalan kynnyksen tässä ja nyt -toimintakeinoja.

Jatkokeskustelua

- Millaisia vaikutuksia paikallisella kansalais- ja asukasaktivismilla on siihen, miten demokratia ja demokraattinen politiikka ymmärretään?

3 Mikä nykypolitiikassa mättää?

”(– –) must tuntuu, että tää meidän toiminta on yks niinku tavallaan osotus siitä, että se demokratia ei toimi, koska siis niin kun ihmisten on täytynyt lähteä ite toimimaan, kun ne ei oo kokeneet saavansa demokraattisesti omaa omalla alueellansa semmosta vaikutusvaltaa (– –).” (H12)

”(– –) en kyllä ymmärrä, mihin me puolueita tarvitaan.” (H10)

3.1 Kriisiytyvä demokratia

Kansainvälisessä demokratiateoreettisessa kirjallisuudessa on viime aikoina pohdittu kriittisesti demokratian nykytilaa ja tulevaisuutta. Esimerkiksi Donatella della Portan ”Can Democracy be Saved” (2013) ja Colin Hayn ”Why We Hate Politics” (2007) kertovat jo otsikoillaan, että demokratialla ja politiikalla menee huonosti. Edustuksellinen demokratia on muutoksen tilassa, ja meidän on ymmärrettävä vakavasti, mistä siinä on kyse ja mihin muutos johtaa (Keane 2009; Rosanvallon 2008; 2011; Tormey 2015).

Myös tämä tutkimus paikallisen asukasaktiivisuuden noususta kertoo edustuksellisen demokratian muutoksista ja haasteista. Demokratian ongelmien taustalla vaikuttaa monisyinen kimppu toisiinsa kietoutuneita ilmiöitä, jotka ovat sekä poliittisen järjestelmän ulkoisia että sisäisiä. Ulkoisista syistä

merkittävin on se, että maailma on globalisaation ja kasvavien keskinäisriippuvuuksien kautta muuttunut niin monimutkaiseksi, että valtiot eivät enää yksinään kykene ratkaisemaan esimerkiksi ilmastonmuutoksen, pakolaisuuden ja terrorismin kaltaisia rajat ylittäviä ongelmia.

Demokratiaa kriisiyttävät myös poliittisten järjestelmien sisäsyntyiset tekijät. Ensinnäkin voidaan puhua arvojen hiljaisesta vallankumouksesta, sillä länsimaaisessa yhteiskunnassa on viime vuosikymmeninä siirrytty materiaalisista arvoista enemmän yksilöllisyyttä korostaviin arvoihin (Inglehart & Welzel 2005). Jälkimoderniksi kuvatussa yhteiskunnassa ihmiset haluavat varata aikaa omiin elämänprojekteihinsa (Rinne 2011). Osallistumisen kannalta tämä tarkoittaa, että kansalaiset suuntaavat kiinnostuksensa yhä enemmän heitä itseään koskettaviin asioihin.

Edustuksellisen demokratian kriisiytymistä on nopeuttanut se, että institutionaalinen politiikka reagoi huonosti ihmisiä huolettaviin arjen epäkohtiin. Jos kansalaiset ovat vieraantuneet politiikasta, myös politiikka on yhä enemmän vieraantunut kansalaisista. Virallisen politiikan tavoitteena on ottaa huomioon yhteiskunnan (kuviteltu) kokonaisuus. Päätöksenteossa joudutaan sovitteluun yhteen monia erilaisia näkökantoja, jolloin poliittiset prosessit ovat hitaita ja kompromissihakuisia. Kansalaisten kannalta ongelmana on juuri päätöksenteon verkkaus ja lopputulosten vesittyminen.

Politiikka on myös yhä ammattimaistuvampaa. Osittain tämä on seurausta yhteiskunnan kasvavasta monimutkaistumisesta ja asiantuntijatiedon merkityksen korostumisesta. Kansalaisen näkökulmasta politiikka on muuttunut niin monimutkaiseksi, että siitä on yhä vaikeampaa päästä kärryille. (Borg ym. 2015.) Poliitiikan vaikeaselkoisuus ei motivoi poliittiseen toimintaan. Huono politiikkatietämys johtaakin kansalaisvajeeseen eli kansalaisosallistumisen vähenemiseen ja kansalaistaitojen heikentymiseen (Raisio & Vartiainen 2011).

Kansalaisten silmissä politiikka näyttää usein valtapeliltä, jossa tarkoitus pyhittää keinot. Puolueiden ongelma on, että vaalikarjan sydämistä kamppaillessaan ne päätyvät vaalilupauksissaan tarjoamaan kaikille kaikkea. Kuvitteelliseen keskivertoäänestäjään vedotakseen vaalistrategit muokkaavat vaalien agenda epämääräisen ympäripyöreäksi, maltilliseksi ja konservatiiviseksi varoen ärsyttämästä äänestäjää.

Kansalaisten haluttomuutta osallistua perinteisesti selittää kokemus ajan riittämättömyydestä ja oman henkilökohtaisen elämän vaatimuksista. Työsäkäyntiin, harrastuksiin, opiskeluun, perhe-elämään ja digiajalle tyypilliseen ahkeraan viestintään menee yhä enemmän aikaa, eikä aikaa ja jaksamista välttämättä riitä vaikuttamistoimintaan osallistumiseen. (Rättilä 2004.)

3.2 Demokratian korjaussarjoja

Perinteisen vaaliosallistumisen rinnalle on kehitelty erilaisia kansalaisia osallistavia kanavia ja toimintamalleja. Tällainen kanava on esimerkiksi oikeusministeriön demokratiayksikön ylläpitämä Ota kantaa -sivusto, joka pyrkii innostamaan kansalaisia julkiseen keskusteluun valtakunnan politiikan suuntalinjoista. Myös monissa kaupungeissa toimii vastaavanlaisia julkisen keskustelun verkkofoorumeita.

Verkossa toimivien osallistumiskanavien pulmana on, että niitä ei yleisesti tunneta tai ne ovat epäkiinnostavasti toteutettuja. Emme myöskään tiedä niiden vaikuttavuudesta juuri mitään (esim. Häyhtiö 2010). Siten osallistavaan hallintokulttuuriin nivoutunut kaunis lupaus demokratian laadullisesta parantamisesta ja läheiseen yhteistyöhön perustuvasta vuorovaikutuksesta kansalaisten, luottamusmiesten ja päättäjien kesken jää useimmiten katteettomaksi.

Osallistavien kokeilujen houkuttavuutta ja vaikuttavuutta vähentää myös se, että keskustelun asialistan määrittelevät virkamiehet ja päättäjät. Kansalaisilla ei yleensä ole asiaa agendan muotoiluun. Kansalaiskeskusteluja käydään aiheista, jotka ovat ”tarkoituksenmukaisia” ja usein merkitykseltään vähäisiä (Rättilä 2004). Kansalaisten aktivoituminen kuitenkin edellyttäisi tunnetta siitä, että osallistumisella on merkitystä ja että osallistujien äänellä on oikeasti vaikutusta (Arnstein 1969).

Monilla paikkakunnilla on kokeiltu myös kansalaisraateja, joiden ideana on tuottaa jalostettuja kansalaismielipiteitä päättäjien käyttöön. Raadit pyritään kokoamaan niin, että ne muistuttaisivat paikkakunnan väestöpohjaa. Niiden järjestäminen on kuitenkin raskasta, ja edustavuus suhteessa alueen väestöön jää usein melko likiarvoiseksi (Raisio & Vartiainen 2011). Raatien vaikuttavuus on niin ikään todettu tutkimuksissa huonoksi (Häyhtiö 2010).

Jos politiikka on yhteisten asioiden hoitoa, kuten yleensä ajatellaan, voidaan kysyä, miten hyvin tai huonosti nykypolitiikka toimii? Miten hyvin tai huonosti se kykenee ottamaan huomioon kansalaisten ja kuntalaisten huolet, mielipiteet ja tulevaisuuden toiveet? Heijastuvatko merkittävät yhteiskunnalliset kannat poliittiseen päätöksentekoon tämän äänitorven kautta? Kun asukasaktiiveilta kysytään, vastaus on: huonosti, ei kykene eivätkä heijastu. Tällaiset kriittiset pohdinnat ovat välttämättömiä, mikäli halutaan kantaa vakavasti huolta kansalaisten poliittisen osallistumisen ja vaikuttamisen tulevaisuudesta.

3.3 Lähidemokratiaa vai etädemokratiaa?

Kriisiytyneen politiikan rinnalla monenkirjavat kansalaisaktivismit ovat nousseet viime aikoina näkyvästi esiin. Tätä voidaan pitää myös demokraattisen politiikan uutena alkuna. Aktiiviset kansalaiset äänestävät vähemmän mutta tekevät itse enemmän. Erityisesti tämä näkyy haluna ja tarpeena saada vaikuttaa omaan lähiympäristöön. Tästä syystä paikallinen asukasaktivismi on noussut varteenotettavaksi poliittisen toiminnan muodoksi ja kanavaksi.

Paikallinen asukasaktivismi haastaa kokonaisuuteen perustuvan ajattelun ja politiikan. Paikallisuuden merkitystä voidaan hahmottaa ajatuksella, jonka mukaan yhteiskunta koostuu suhteellisen itsenäisistä mikrokosmoksista, joilla kaikilla on oma toimintalogiikkansa. Jokaisella asuinalueella on omat ongelmansa ja erityispiirteensä, jotka vaativat erilaisia ratkaisuja. Näihin asukasaktiivit pyrkivät vastaamaan omalla toiminnallaan.

Kun paikallista asukasaktivismia verrataan edustuksellisen demokratian kokonaisuuteen tähtäävään politiikkaan, ei voida puhua yhteiskunnasta vaan ”eriskunnasta”. Siinä paikalliset olot, toimintakulttuurit ja toimijat pitkälti määrittävät, miten ja missä toimitaan.

Asukasaktiivit kritisoivat ajatusta yleisistä totuuksia tai arvoista. He korostavat, että totuudet ja arvot ovat tilannekohtaisia, omakohtaisia ja ympäristöönsä sidottuja. Poliitiikan rationaalisuus ja ennustettavuus vähenevät, kun se ei enää ohjaudu edustuksellisten instituutioiden ja rakenteiden logiikan mukaisesti, vaan toiminnasta tulee paikallisten aktiivien toimintaa, jossa asialista elää tilanteen ja tarpeiden mukaan.

Paikallisen asukasaktiivisuuden eroa perinteiseen politiikkaan korostaa myös se, että aktiivien toiminta ei sijoitu perinteiselle oikeisto–vasemmisto-akselille. Puoluepolitiikointi tai puolueissa toimiminen ei välttämättä ole vierasta asukasaktiivisille, mutta omassa toiminnassa sille ei nähdä sijaa. Tämän päivän aktiivit haluavat itse valita politikoitavat asiat.

Vaikka paikallinen asukasaktivismi kukoistaakin lähes joka niemennotkossa ja saarelmassa, ei silti pidä olettaa, että oma-aloitteinen asukasaktivismi pyrkisi tai voisi korjata raiteiltaan vinksahaneen politiikan. Kansalais-toiminta tuokin esiin virallisen politiikan ongelmakohtia ja vastaa siihen pienessä mittakaavassa.

Paikallinen asukasaktivismi tuo näkyville paikallisempaa, ihmislähtöisempää ja moniarvoisempaa arvopohjaa ja muistuttaa, että hallinto on asukkaita, ei taloutta varten. Asukasaktiivit pyrkivätkin toimimaan autonomisesti ja parantamaan itse määrittämillään tavoilla ympäristön viihtyisyyttä ja asukkaiden arkea.

Hyvä kasvaa Järvenpäässä -liike on ottanut Järvenpään keskustan omakseen ja parantanut alueen viihtyisyyttä oma-aloitteisesti. Kuva: Jarmo Rinne.

Keskeisiä havaintoja

- Asukasaktivismiin taustalla vaikuttavia demokratian muutoksia ovat
 - rituaalisen vaaliurnin käynnin väheneminen
 - päätöksenteon ja ns. virallisen politiikan vieraantuminen ihmisten arjesta
 - kansalaisaktivismien nousu ja vaikuttavuus.
- Asukasaktiivit korostavat
 - itse tekemistä ja uskaltamista
 - alueiden ja paikkojen omaleimaisuutta
 - paikallista, ihmislähtöistä ja moniarvoista arvopohjaa
 - ihmisen kokoista demokratiaa – hallinto on asukkaita, ei taloutta varten.

Jatkokeskustelua

- Millainen voisi olla edustuksellisen järjestelmän ja paikallisten aktivismien välinen työnjako päätöksenteossa?

4 Mitä edustaminen tarkoittaa?

”(–) kylän vanhat rouvat tulee kiittämään ja... Hienoa, et ootte nyt tota (–) vähän noussu vastaan. Et he ois aina niinku halunnut itte tai jotain, mut ei oo kehdannu, uskaltanu.” (H13)

4.1 Kansalaisaktivismien haaste

Käsitteet – arkiset tai tieteelliset – rakentavat tapaamme nähdä maailma ja hahmottaa todellisuutta. Ne elävät ajassa ja tarjoavat välineitä tarkastella monenlaisia ongelmia, jotka kulloinkin askarruttavat ihmisiä. Myös edustamisen käsitteeseen on eri aikoina ladattu erilaisia merkityksiä. (Näsström 2011.)

Kun ajatellaan vallitsevaa käsitystä, vaikuttaa siltä, että edustamisen ja edustajuuden merkitys on kaikille selvä, eikä siitä ole tarvetta erityisesti keskustella. ”Tiedämme”, että edustaminen merkitsee vaaleilla tai muulla valintaprosessilla valitulle henkilölle tai joukolle annettua mandaattia tehdä päätöksiä valitsijoidensa puolesta (Pitkin 1972 [1967]). Tämä käsitys on peräisin jo 1700-luvun lopulta, jolloin esimerkiksi Yhdysvalloissa päädyttiin ajatukseen, että suurissa kansallisvaltioissa demokratiaa on käytännössä mahdotonta toteuttaa ilman eri väestönosien etuja yhteen kokoavaa kansanedustuslaitosta. Suoraa demokratiaa ei pidetty kansallisvaltioille toteu-

tuskelpoisena vaihtoehtona. Koko länsimainen poliittinen järjestelmä vaaleineen, puolueineen ja poliittisine julkisuuksineen on rakentunut tämän käsityksen varaan.

Kriittisten näkemysten mukaan tämä käsitys ei ole enää ajanmukainen (Saward 2010; Pitkin 2004). Yhteiskunnan muutokset ovat murentaneet perinteisiä kollektiviteetteja, mikä on muuttanut myös poliittisen toiminnan tapoja ja paikkoja. Jotkut tutkijat väittävät muutosten olevan niin syviä ja peruuttamattomia, että vanhakantainen poliittinen edustaminen on käynyt miltei mahdottomaksi (Tormey 2015). Edustamisen ongelmasta kertoo jo se, että puolueuskollisia äänestäjiä on Suomessa enää vajaa neljännes väestöstä (Kansalaismielipide ja kunnat 2014).

Poliittisen toiminnan muutokset näkyvät eritoten kansalaisaktivismien lisääntymisenä. Poliitiikka on vähitellen arkipäiväistymässä, ja kansalaiset ovat ryhtyneet itse oman elämänsä asiantuntijoiksi ammattipoliitikoiden rinnalle tai jopa heidän asemasta. Kansanedustajilla ja valtuutetuilla ei enää ole aiempaa uskottavuutta ja auktoriteettia. (Tormey 2015.)

Uusien poliittisten toimijoiden ja alhaalta nousevien aktivismien ilmaantumisen myötä vaali-instituutioon nojaava perinteinen käsitys poliittisesta edustamisesta kaipaakin uudistamista (Pitkin 2004; Saward 2010). Vaikka edustuksellisella demokratialla on vakavia ongelmia ja kansalaiset ovat suuntautuneet poliittisessa vaikuttamistoiminnassaan uusille areenoille, poliittinen edustaminen ei sinänsä ole menettänyt merkitystään. Aivan kuten kansalaiset karsastavat politiikkaa ja puolueita mutta eivät kansalaistoimintaa ja yhteiskuntaan vaikuttamista, he karsastavat poliittisia edustajia mutta eivät edustamista sinänsä. Nykyään kansalaiset saattavat kokea, että esimerkiksi julkikset, artistit, bändit, symbolit, tietyt toimintatyyli tai kansalaisaktivismit edustavat heitä itseään ja yhteiskunnallisia toiveitaan perinteisiä poliittisia edustajia paremmin (Street 2004).

Politiikka tarvitsee aina ”edusteita” eli representaatioita. Edustaminen on olennainen osa politiikkaa ja demokratiaa, koska ilman poliittista edustamista meiltä puuttuisivat käsitykset poliittisesta todellisuudesta, edustajista ja edustettavista. Edustamisen myötä poliittinen todellisuus saa kasvot ja ääriiviivat. (Pekonen 2015.) Tässä mielessä edustaminen liittyy erottamattomasti niin perinteiseen politiikkaan kuin kansalaistoimintaan.

Meidän on tarkasteltava laajemmin sitä, millainen edustaminen kulloinkin saa kiinni kansalaisten ja asukkaiden tunnoista ja kenet tai minkä nämä hyväksyvät edustajakseen. On hyväksyttävä, että edustaminen ei kuulu vain jollekin tietylle instituutiolle tai toimijajoukolle, ja kansalaisaktivismia ja paikallisia asukasliikkeitä voidaan tarkastella myös potentiaalisina edustajina.

4.2 Kuka edustaa ja ketä?

Tässä tutkimuksessa lähestymme asukasaktiivien toimintaa prefiguratiivisena ja performatiivisena edustamisena. Käytämme tietoisesti uusia käsitteitä saadaksemme ajatuksellista etäisyyttä edustamiseen liitettyihin perinteisiin merkityksiin. Esimerkiksi edusteen käsite on hyödyllinen, koska se pitää sisällään esittämiseen ja näkyväksi tekemiseen (representaatioon) liittyviä merkityksiä ja tulkintoja.

Prefiguratiivisella edustamisella (pre/figure) tarkoitamme tulevaisuuden paremman yhteiskunnan mallintamista ja ”tuottamista” nykyhetkessä. Kansalaisaktivismit toimivat tyypillisesti juuri näin. Ne toteuttavat visioita hyvästä elämästä ja yhteiskunnasta omassa toiminnassaan tässä ja nyt esimerkiksi kokeilemalla tasa-arvoisia päätöksentekomekanismeja ja keskinäisen auttamisen muotoja, joihin liittyy isompi joukko toimijoita (prefiguratiivinen edustaminen voi olla myös epätasa-arvoista, jos se saa yleisöltä kannatusta). Performatiivisuus puolestaan viittaa siihen, että edustaminen on aina julkista esittämistä. Edustaminen ei vain ”ole”, vaan se pitää luoda ja esittää – näin toimii vaikkapa poliitikko, joka esittää edustavansa yhteiskunnan vähäosaisia. (Rättilä 2012.)

Prefiguratiivisen representaation käsite auttaa näkemään edustamisen luovana toimintana ja esittämisenä. Edustettava kohde, esimerkiksi ”me myyrmäkeläiset aktiivit”, ”me kaavoitus suunnitelman X vastustajat” tai ”me lähipalvelujen säilyttämistä puolustavat asukkaat”, täytyy koota yhteen ja tehdä toisille näkyväksi, jotta heitä voidaan edustaa julkisesti muista erotuvana kollektiivina. (Pekonen 2015; Saward 2010.)

Prefiguratiivinen ja performatiivinen edustaminen eroavat perinteisestä edustamisesta siten, että se on aina toiminnallista: ensin tehdään ja toimitaan ja vasta jäljempänä kysytään, kannattaako joku toimintaa ja haluaako tulla siihen mukaan. Perinteinen edustaminen perustuu äänestäjien edus-

tajilleen myöntämään puhe- ja neuvotteluvaltaan jossakin instituutiossa tietyksi ennalta määrätyksi ajaksi. Lisäksi valtuutus edustamiseen annetaan ennen varsinaisen edustustehtävän alkamista. Kansalaisliikkeiden edustaminen on taas sananmukaisesti jatkuvassa liikkeessä. Aktiivien on ansaittava kannuksensa ja toiminnan valtuutuksensa koko ajan uudelleen. Jos kannatusta ei ole, toiminta kuihtuu nopeasti.

Edustettava kohde ei ole koko se joukko tai todellisuus kaikkienensa, johon edusteella viitataan, vaan siitä valikoiden rakennettu mielikuva. Edustaminen muistuttaa taidetta, jossa jotakin tehdään julkisesti näkyväksi ja toisten havaittavaksi (Ankersmit 2002). Myös suomen kielen termi *edus/taa* (tuoda eteen, edustalle) sisältää tämän näkyvyyden aspektin, joka politiikan ja tutkimuksen kielessä jää usein havaitsematta (Pohjantammi 2003). Poliittikkaan kuuluu, että toimijat ehdottavat ja esittävät vaihtoehtoisia poliittisia näkemyksiä ja tulevaisuuden kuvia, joiden taakse kannattajat ryhtymittyvät ja siten muodostavat väliaikaisen tai pysyvämmän ”demoksen” (Rancière 2006).

Edustaminen toimintana on myös performatiivista. Se edellyttää edustajilta taitoa esittää vakuuttavia väitteitä omasta kelpoisuudestaan edustaa toisten ominaisuuksia, arvoja, tavoitteita ja etuja (Saward 2010). Esimerkiksi poliitikko voi esittää itsensä tavallisena kansanmiehenä ja väittää, että juuri hän on paras ehdokas ajamaan kansan etuja parlamentissa. Tai kansalaisaktivistit voivat esittää itsensä ja liikkeensä sellaisten vähäosaisten ryhmien esiin tuojana, joiden ääni muutoin jäisi julkisen huomion ja poliittisen agendan ulkopuolelle.

Kun edustamista ajatellaan näistä lähtökohdista, edustamisen mahdollisuutta ei voida rajata millekään tietylle toimijaryhmälle, kuten puolueille ja ammattipoliitikoille. Edustajan asemaan voi pyrkiä kuka tahansa omilla julkisilla väitteillään ja esityksillään. Toisaalta, koska kyse on edustusväitteen esittäjän ja edustettavan välisestä suhteesta, on jälkimmäisen asia arvioida ja päättää, hyväksyykö se esittäjän omaksi edustajakseen. Onnistuakseen edustaminen edellyttää vastaanottavaista yleisöä (Pekonen 2015). Jos yleisö hyväksyy väitteet, sen ja esittäjän välille syntyy edustussuhde, joka edellyttää edustajan ja edustettavien välistä luottamusta.

Poliittisessa elämässä edustaminen on prosessi, jonka jokaiseen vaiheeseen liittyy merkityksenantoa. Edustaminen tapahtuu eri toimijoiden väli-

sessä yhteydenpidossa, jossa edusteiden esittäjät ja vastaanottajat lataavat merkityksiä sekä edustettuun kohteeseen (esimerkiksi tiettyyn asuinalueeseen ja sen identiteettiin) että itse prosessiin (esimerkiksi siihen, onnistuvatko asukasaktiivit edistämään alueensa asioita). (Saward 2015.) Edusteet ovat tulkinnanvaraisia konstruktioita, ja lopullinen valta on sillä, jonka esitys poliittisesta todellisuudesta vaikuttaa yleisöstä kaikkein kiinnostavimmalta ja vakuuttavimmalta (Pekonen 2015).

Koska edustettava yleisö on vapaa tulkitsemaan edustamista ja edustajia haluamallaan tavalla, edustettavien ja edustajien tavoitteet eivät aina kohtaa tai ne voivat muuttua. Tämän vuoksi edustamisen onnistuminen on epävarmaa. Kun edustamisen lopputulos on seurausta edustajan ja edustettavien välisistä suhteista ja niiden käännteistä, edustaja saattaa päätyä edustamaan jotakin, mitä hän ei alun perin aikonut, halunnut tai tiennyt edustavansa. Esimerkiksi kansalaisaktiivisille on tyypillistä, että ne haluavat välttää johtajien valitsemista, mutta joku aktiivi nostetaan kaikesta huolimatta liikkeen keulakuvaksi. Tämä seikka tulee esiin myös tutkimuksen haastatteluissa.

Toisaalta voi käydä myös niin, että prosessin alussa edustaja ja edustettavat löytävät hyvin toisensa ja molemmat ovat tyytyväisiä, mutta edustettavien mieli saattaa muuttua, ja nämä vetävät tukensa edustajalta pois. Tällaista edustamisnäytelmää saatiin seurata esimerkiksi syksyllä 2015, kun perussuomalaisten kannatus suljettiin kimurantin hallitustaipaleen aikana puoleen kevään vaalituloksesta.

Pro Hankikivi -yhdistyksen representaatio esiin nostamastaan ongelmasta on selkeä ja yksiselitteinen. Kuva: Pro Hankikivi.

Keskeisiä havaintoja

- Poliittista edustamista tarvitaan, jotta yhteiskunnallinen toiminta ja sen tavoitteet tulevat näkyviksi ja hahmotettaviksi.
- Edustaminen ei ole vaaleilla valittujen poliitikkojen yksinoikeus. Tälle perinteiselle edustuksellisuudelle on noussut haastajia.
- Prefiguratiivinen edustaminen mallintaa tulevaisuuden hyvää yhteiskuntaa tässä ja nyt.

Jatkokeskustelua

- Miksi ja miten julkkikset, artistit, bändit ja bloggaajat edustavat kansalaisten tunteja usein paremmin kuin vaaleilla valitut edustajat?
- Mitä ryhmää tai kohdetta vaaleilla valitut poliitikot lopulta edustavat ja kuinka kauan – miten edustamisen prosessi etenee ja onnistuu, jos onnistuu?

5 Aukasaktiivien käsitykset edustamisesta

”Ei kukaan oo valinnu mua tähän eikä mitään.” (H11)

”(– –) kun siinä toiminnassa huomaa, että se on aika suuri joukko, kuka kokee aika samalla tavalla, niin kyllähän siinä sitten helposti tulee semmonenkin kokemus ja että kyllä edustan tässä aika monia muitakin, ketkä ajattelee samalla tavalla.” (H7)

5.1 Epäviralliset edustajat

Haastattelujen perusteella aktiivit antavat toiminnalleen hyvin samankaltaisia merkityksiä. Kaikki ovat erittäin motivoituneita huolehtimaan lähiympäristöstään ja haluavat toimia sen eteen yhdessä toisten asukkaiden kanssa. Aktiivit suhtautuvat epäilevästi siihen, että joku ”ylempi taho” tulisi ja ratkaisisi alueen ongelmat heidän puolestaan, ja ajattelevat, että asioiden hoitaminen on mahdollisuuksien mukaan syytä tehdä omin käsin.

Aktiivien kokemukset kuntapolitiikkaan vaikuttamisesta ovat enimmäkseen huonoja, mutta he toivovat silti kunnan tunnustavan heidän huolensa oikeutetuiksi ja osoittavan niiden ratkaisemiseksi sekä kiinnostusta että asukkaiden tarvitsemia resursseja. Aktiivit uskovat omaan asiantuntemuk-

seensa ja paikalliseen kokemustietoonsa ja odottavat kunnan hyödyntävän sitä suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Haastatteluissa asukasaktiivit eivät itse puhuneet toiminnastaan jonkun tahon edustamisena, ja kysymys siitä, ajattelevatko he edustavansa jotakin ideaa tai ryhmää, oli useimmille hankala. Pienen miettimisen jälkeen monet haastateltavat kuitenkin päätyivät tulkitsemaan edustavansa muita samanmielisiä asukkaita ja tavallisia ihmisiä, jotka jakavat aktiivien kanssa yhteisen näkemyksen alueen ongelmista ja kehitystarpeista.

H11: *”Se on vaikee juttu, jotenkin must tuntuu, et en mä ole kenenkään edustajana täällä, mä olen vaan tekemässä (– –) tota noin, testaamassa että (– –) onko ne ideat ja ne asiat ja ne parannuskohteet, niin onks joku muukin samaa mieltä kun minä ja haluaako tehdä yhdessä (– –) mun kanssani näitä asioita paremmaksi.”*

Poliittinen edustaminen ymmärretään yleensä vaalien kautta tapahtuvana valtuuttamisena, joten ei ole ihme, että asukasaktiivit epäroivät viitata itseensä edustajina. Itseorganisoiduilta kansalaisliikkeiltä tällainen virallinen valtuutus tyypillisesti puuttuu.

Asukasliikkeet pysyttelevätkin tietoisesti sivussa kaikenlaisista poliittisista pidetyistä menettelytavoista, joihin edustajuuden idea yleensä liitetään. Aktiivit suhtautuvat muutoinkin politiikkaan ja poliitikkoihin yhtä epäilevästi kuin kansalaiset yleensä. Monien kokemus on, että valtaa kunnassa käyttää pieni valtaklikki, joka ei ole vähimmässäkään määrin kiinnostunut asukkaiden näkemyksistä ja vaikuttamisyrityksistä.

Aktiivit keskittyvät mieluummin omaan toimintaansa, jonka kautta he pystyvät vaikuttamaan lähiympäristöönsä. Usein vaikuttaminen on ympäristön pienimuotoista tuunaamista ja yhteisiä tapahtumia, mutta silti se on asukkaille merkityksellistä toimintaa. Oman työn jälki näkyy heti, mikä innostaa jatkamaan.

H2: *”(– –) se politiikka on tässä, ei ollu tässä missään roolissa, että kyl tässä nyt lähettään ihan vaan lähiympäristöä parantamaan. Sanotaanko näin.”*

H11: ”No, nämä, nämä on lähtenyt niin ruohonjuuritasolta tän meidän asukasliikkeen tekemiset, että että siin ei ole mukana politiikkaa, siin ei ole mukana rahoja ja ja ja budjetteja ja sen tyyppisiä asioita, jotka usein niinku sitten joko jopa estää sitten sen etenemisen. Että (– –) nää on niinku niin ihmisläheisiä asioita ja ja tota ehkä nää tavoitteetkin on konkreettisempia vielä kun mitä on jossain muualla (– –).”

Eräs syy perinteisten edustamiskäytäntöjen välttämiseen liittyy käytännöllisiin seikkoihin. Esimerkiksi rekisteröityneen yhdistyksen pyörittämistä pidetään vaivalloisena ja vanhanaikaisena toimintatapana. Monet haastateltavat kuuluvat edelleen yhdistykseen ja ovat olleet perustamassa niitä muodollisista syistä, sillä viranomaiset suhtautuvat yhdistykseen vakavammin kuin ei-järjestäytyneisiin toimijoihin. Toimintatapana yhdistykset ovat kuitenkin jäämässä syrjään. Aktiivit suosivat keveämpiä, nopeampia ja mielekkäämpiä toimintamuotoja, jolloin toimeen voidaan tarttua heti, kun hyvä idea putkahtaa esiin.

Yhdistysten ongelmaksi haastateltavat mainitsivat myös, että kunnilla on tapana pyytää niiltä lausuntoja ja värvätä yhdistysten jäseniä mukaan erilaisiin osallistumisprosesseihin. Tämä koetaan työlääksi, etenkin kun aktiivien kokemuksen mukaan osallistuminen kunnan hallinnoimiin prosesseihin on enemmän muodollista kuin todellisuudessa vaikuttavaa.

Vaikka aktiivit epäröivät kutsua itseään asukasliikkeen edustajaksi, edustaminen kuitenkin nousee haastatteluissa esille monessa merkityksessä. Asukasaktiivit eivät halua olla tekemisissä perinteisen vaaleihin perustuvan edustuksellisuuden kanssa, mutta he edustavat liikettä ja toisia asukkaita epävirallisesti. Tällainen epävirallinen, instituutioiden ulkopuolella tapahtuva edustaminen lisääntyy yhteiskunnassa koko ajan.

Myös epävirallinen edustaminen voi olla poliittista. Esimerkiksi asukasaktivismi toimii kollektiivisesti yhteiseksi hyväksi, vaikka yhteisen hyvän merkityksestä ei koskaan olekaan yksimielisyyttä. Toisaalta erilaiset näkemykset ja julkiset väittelyt ovat juuri sitä, mitä tutkijat ymmärtävät politiikalla. Poliitiikka ei rajaudu vain instituutioihin. Tässä mielessä asukasaktivismikin on poliittista toimintaa, ja myös asukasaktiivit voivat toimia edustajina.

5.2 Edustaminen on tekemistä!

Haastatteluista voidaan poimia esiin useita piirteitä, jotka kytkevät asukas-aktivismiin osaksi epävirallista poliittista edustamista. Niiden kautta tulee esiin edustamisen käsitteen monimerkityksellisyys.

Peilikuvaedustaminen

Aktiivit kiinnittävät selvästi huomiota toimintansa deskriptiiviseen edustavuuteen. Deskriptiivinen (standing for) edustaminen tarkoittaa, että edustaja ja edustettavat muistuttavat toisiaan, kuten silloin, kun eduskunnan ajatellaan olevan kansa pienoiskoossa. Haastateltavat toivat esiin, että liikkeiden toiminnassa on mukana monenlaisia ihmisiä, jotka ”edustavat” esimerkiksi kumpaakin sukupuolta, eri ikäryhmiä, ammattitaustoja ja alueita. Tätä moninaisuutta aktiivit itse arvostavat ja toivovat mukaan toimintaan-
sa:

H12: ”(– –) sä saat aina apua (– –) koska siis tän kaiken toiminnan kautta sä oot tutustunu niinku niin monenlaisiin ihmisiin ja (– –) niin erilaisiin ihmisiin, että erilaisia toimijoita eri ikäsiä erilaisissa elämäntilanteissa, ja kaikkein arvokkainta mun mielestä se et erilaisista sosiaaliluokista. Et on niitä vähän heikommin pärjääviä ja sit niitä paremmin pärjääviä ja niinku tän sekottaminen on mun mielestä yks arvokkain asia, mikä tämmöses asukastoiminnassa on.”

Puolesta toimiminen

Vaikka aktiiveja ei ole virallisesti valittu mihinkään asemaan, he kokevat silti saaneensa toiminnalleen ja hankkeilleen valtuutuksen muilta asukkailta, esimerkiksi niiltä, ”jotka ovat mukana kokouksissa” tai jotka ovat tulleet sanomaan, että ”hyvä, kun olet ryhtynyt toimeen, jo oli aikakin jonkun ryhtyä”. Tässä aktiivien edustajan rooli perustuu siihen, että heidän ajatellaan toimivan toisten puolesta (acting for). Samalla tavoin vaaleilla valituilta kansanedustajilta oletetaan, että he toimivat eduskunnassa äänestäjiensä puolesta (tosin suomalaisessa järjestelmässä kansanedustajat ovat yleensä sidottuja puolueiden kantaan).

H9: ”No ei sitä oo oikeestaan sillä tavalla oo ajatellu sillon alun perin, että sitä niinkö, no tietenkin sillä taval, edustaa tavallaan niitä ihmisiä, jotka on samanmielisiä ja ja tota ja niillä ei oo ollu kykyä sitä tuua muuten esille kun liittymällä tähän yhistykseen tai jotenkin, ja ne on antanu sit sen valtakirjan aina meille muutamille, et me saahaan olla niinku tavallaan sen yhistyksen hallitus ja toimia niinku siinä yhityksessä miten parhaaksi nähhään. Et se se on varmaan nämä tota niinkö tämä XX:n alueen ihmiset ja oikeestaan sitä vois aatella, että heitä edustetaan.”

H13: ”(– –) kylän vanhat rouvat tulee kiittämään ja... Hienoa et ootte nyt tota (– –) vähän noussu vastaan. Et he ois aina niinku halunnut itte tai jotain mut ei oo kehdannu, uskaltanu.”

Symbolinen edustaminen

Aktiivit saatetaan nostaa liikkeen keulakuvaksi, halusivat he sitä tai eivät. Aktiivit tunnustavat, että esimerkiksi viestimisen kannalta on käytännöllistä, jos asukasliikkeellä on ulospäin tunnistettavat kasvot.

H9: ”Ja siitä se tavallaan lähti sillä lailla, että mietittiin, että no mitä tässä yli-päättään voi tehdä ja ja ja sitten saatiin koolle samanhenkisiä ihmisiä (– –) ja sillon ajateltiin, että tässä pitää olla joku systeemi, että ei ihmiset voi henkilökohtaisesti tämmösiin valitusprosesseihin lähteä, että perustetaan yhitys (– –). Ja vähän oli semmonenkin ajatus, että siin ei tarvis kenenkään niin sanotusti omia kasvojaan antaa tälle asialle, mutta ei se nyt ihan sillä lailla menny.”

Joskus aktiivi kokee keulakuvana ja porukan äänitorvena toimimisen ras-kaana vastuuna, mutta tarve kumminkin ymmärretään ja roolia ollaan valmiita kantamaan joskus jopa oman jaksamisen äärirajoille.

Prefiguratiivinen ja performatiivinen edustaminen

Kaikkein mieluummin asukasaktiivit toimivat kuitenkin porukalla ilman johtajia ja virallisia keulakuvaedustajia. Toiminnan itsessään halutaan puhuvan puolestaan ja tuovan esiin liikkeen tavoitteita. Kutsumme tällaista

liikkeen esittämistä ja näkyväksi tekemistä performatiiviseksi edustamiseksi. Asukasaktiivit tuntevat ylpeyttä asuinalueestaan, sen historiasta ja ominaispiirteistä, ja sitä halutaan näyttää julkisesti puolustamalla asukkaille tärkeitä asioita, lähiluontoa, palveluita ja toimintaedellytyksiä. Näkyväksi tekemisellä pyritään myös houkuttelemaan muita asukkaita mukaan toimintaan.

H11: ”(– –) *sillon kun me ne ideat [toiminnan alussa] kerättiin, niin niin me lähdettiin työstämään sillä tavalla, että niistä ideoista lähdetään ensimmäisenä tekemään jotain sellasia, jotka on helppo toteuttaa ja jotka näkyy, näkyy heti, jotta me saadaan sitä uskoa ja innotusta innostusta aikaan (– –).*”

Asukasaktiivien edustamistoiminta on muiden kansalaisliikkeiden tapaan myös prefiguratiivista eli tulevaisuuden paremman yhteiskunnan mallintamista tuomalla näkyville sen elementtejä tässä ja nyt. Aktiivit haluavat esittää ja toteuttaa vaihtoehtoisia ideoita ja suunnitelmia ja tuoda sitä kautta esiin, että asiat voisivat olla toisinkin.

H5: ”(– –) *ei olla kuitenkaan ihmisten perässä juoksijoita vaan pyritään olee niin kun suunnannäyttäjiä, jos nyt saa tällai niinku vähän egoaan paisuttaa. Niin tota tuodaan niinku tällasia yllättäviä näkökulmia ja esimerkkejä maailmalta ja ja sitten heitetään koepallo et hetkinen, et näinkin voi tehdä, niin silloin aika monet voi tarttua, että aivan totta et haastetaan ihmiset ajattelee niinku uudella tavalla (– –).*”

Samalla asukasaktivismi prefiguroi alueelle parempaa yhteisöllisyyttä ja asukkaiden keskinäistä solidaarisuutta:

H12: ”*Ja sit yks varmaan, mikä on sellanen tota kantava voima myöskin must tuntuu siihen aktiivisuuden lisääntymiseen on se, etä tää ydinporukka ja sen ympärille pikkuhiljaa kokoontunut (– –) jengi on hyvin vahvasti ollut ylpeä XX:läisyydestään. Ja kokenut sellasta tarvetta vastustaa sitä, että XX:llä on huono stigma ja XX:ää mollataan ja sitä pidetään huonona alueena. Ja on haluttu tavallaan osoittaa, että vitsit me näytetään, että me ollaan niinku paras alue XX:ssä (– –).*”

Edustaminen suhteena

Haastatteluista tulee hyvin esiin myös se, että edustaminen ei onnistu ilman yleisöä ja sen kannatusta. Edustaminen on aina vähintään kahden osapuolen välinen luottamussuhde. Se joko toimii, jolloin edustamisen voidaan sanoa toteutuvan, tai ei toimi, jolloin edustaja menettää asemansa. Tästäkin asukasaktiivit ovat hyvin tietoisia.

H5: ”(– –) mä luulen, että mä en oo missään nimessä vähemmistössä tässä, et kyllä mä koen edustavani ihan, ihan suurta otosta niin kun [naurahtaa] kaupunkilaisia, ainakin siltä se tuntuu. Ja ja mitä nyt ihmisten kanssa keskustele eri ryhmissä, niin kyllä näitä niinku, edustavuus tuntuu olevan ihan hyvä, että kyllä sen äkkiä sitten varmaan huomaa, että jos jos puhuu ihan läpiä päähänsä ja ja niinku ei edustakaan enää kenenkään muun mielipidettä vaan pelkästään omaansa (– –).”

Kun asukasaktivismia lähestytään edellä mainittujen piirteiden kautta, nähdään, miten aktiivit ”tekevät” edustamista. Asukasliike tai -aktiivi tuo julkisesti näkyville toimintansa ja tavoitteensa ja hakee sille huomiota ja kannatusta. Jos kannatusta ilmaantuu, syntyy luottamussuhde edustaja-aktiivin ja kannattajien välille.

Toisaalta kuten aiemmin on tuotu esiin, edustussuhde on luonteeltaan aina dynaaminen ja epävarma. Sen menestys riippuu siitä, kuinka vastaanottavaiseksi ja vastuulliseksi kannattaja edustajan toiminnan kokee. Jos asukasaktiivi nauttii alueen muiden asukkaiden tai esimerkiksi kunnan luottamusta, hänen toimintaansa pidetään oikeutettuna ja vastuullisena.

H11: ”(– –) tota kun mä meen tonne kaupungille, niin kaikki tutut tulee sillee voi miten ihanaa ja voi että. Ja silloin mä koen niinku et mä edustan XX-liikettä tosi vahvasti, että mä oon niinku kävelevä mannekiini tuolla noin. Että sitten kun kaupunginjohtaja tulee kassajonossa sillee niinku ryysää sieltä kaikkien ohi ja kiitos niin sillorhan mä oon niinku mitä suurimmassa määrin sitä liikettä. Et mä vaan odotan, et koska joku tulee sit ja sanoo jotain muuta.”

H5: ”Sitten mitenkä noi kaupunki ja kaupungin poliitikot niin tota ottaa meiät huomioon niin tekemällä, tekeminen se ratkasee tässäkin, että tota jos me te-

hään asiallisia kannanottoja ja ja toimitaan asiallisesti sinne päin, niin totta kai ne ottaa sitten vakavasti, et ei niil oo mitään syytä niinku ruveta tuhahtele nykyaikana meille (– –). Nykyään kansalaisaktivismi on näille poliitikoillekin aika tärkeä asia ottaa huomioon (– –).”

Poliittisessa toiminnassa toimijoiden väliset suhteet ovat välttämättömiä, olipa kyseessä mikä taso tai yhteisö tahansa. Asukasaktivismissa edustaminen on kuitenkin tyypillisesti alhaalta nouseva ilmiö. Se syntyy, kun asukas alkaa toimia ympäristössään näkyvästi – ei niin, että taustaryhmä valitsee ensin aktiivin, joka ryhtyy toimimaan ryhmän puolesta. Edustus- ja luottamussuhteet koetaan asukasaktivismissa tärkeiksi. Ne joko takaavat tai tekevät mahdolltomaksi koko toiminnan mahdollisuuden ja mielekkyyden.

Asukasaktiivien edustamistoimintaa voidaan verrata siihen, että samalla tavalla kuin kansalaiset karsastavat politiikkaa ja puolueita mutta eivät kansalaistoimintaa ja yhteiskuntaan vaikuttamista, asukkaat suhtautuvat epäluuloisesti poliittisiin edustajiin mutta eivät edustamiseen sinänsä. Aktiivien mukaan heidän edustajuudelleen on tarvetta.

H14: ”(– –) kyl mä näkisin, et sillai aatteellisesti ollaan niitten niitten ihmisten kans, joita Suomes on hyvin paljon ja niitten puolella ja puolesta, jolla ei oo sitä omaa ääntä. Vaik se kuulostaa tämmöselt kliseiseltä (– –) siis ihmisii, joilla ei ole omaa ääntä, jotka tulee sanomaan, että se on hemmetin hemmetin hyvä, että jaksatte tällast niinku, hyvä et jaksatte vääntää.”

Tällaisella epävirallisella edustamisella on kysyntää niin kunnissa kuin yhteiskunnassa laajemminkin. Nopeasti muuttuvassa, epävarmassa maailmassa kansalaiset kaipaavat uutta yhteistä nimittäjää, joka tuo elämään turvaa ja merkityksellisyyttä. Tähän tarvitaan kiinnostavia ja houkuttavia edusteita, jotka saavat ihmisten tunnoista kiinni ja realisoivat ne yhteiseksi toiminnaksi. Kuntalaiset saattavatkin kokea muiden toimijoiden, kuten asukasliikkeiden, edustavan tarpeitaan ja toiveitaan vaaleilla valittuja kuntapäättäjiä paremmin.

Tätä kehitystä on kiinnostavaa seurata varsinkin nyt, kun kuntien rakennetta, asemaa ja tehtäviä ollaan muotoilemassa radikaalisti uudelleen.

Keskeisiä havaintoja

- Asukasaktiivit
 - suhtautuvat epäillen puoluepolitiikkaan ja paikallisiin poliittikkoihin
 - pitävät kuntaan vaikuttamista hankalana ja osallistumista virallisiin suunnitteluprosesseihin merkityksettömänä
 - haluavat kantaa vastuuta ja tehdä asioita myös itse
 - edustavat epävirallisesti muita asukkaita ja lähiympäristöä.

Jatkokeskustelua

- Miten edustamisen viralliset, lakiin perustuvat ja epäviralliset käytännöt suhteutuvat toisiinsa?
- Miten demokraattinen vastuunalaisuus toteutuu epävirallisessa edustamisessa? Voiko kansalainen luottaa epäviralliseen edustajaan tai ”porukkaan”?

6 Asukasaktiivien suhde lähiyhteisöön

”(– –) kyl mä koen niinku että, tota niin, kun kaikki vapaaehtoistoiminta niin kyllähän se lisää sitä omaakin, omaakin tota niin onnellisuutta (– –). Ja sitten myöskin myöskin, tota niin, tosiaan tapaa uusia ihmisiä sillai niinku sosiaaliset verkostot laajenee ja ehkä mä koen että on, on sitte niinku enempi osa tätä kaupunkia (– –).” (H5)

Edustamista voidaan lähestyä edustajan ja edustettavien välisenä suhteena, johon kuuluu keskeisenä osana edustajaa kohtaan tunnettu luottamus.

Asukasaktiivien suhdetta muihin toimijoihin voidaan tarkastella kahdella tasolla: suhteena alueen muihin asukkaisiin sekä paikallishallintoon ja päättäjiin. Tässä luvussa tarkastellaan asukasaktiivien suhdetta lähiyhteisöön ja luvussa seitsemän suhdetta kuntapäättäjiin sekä aktiivien käsityksiä kuntademokratiasta.

Aineiston perusteella tärkeintä asukasaktiiveille on tavoittaa alueen omat asukkaat. Se, millaiseksi aktiivin ja asukkaiden suhde rakentuu, riippuu siitä, tuntevatko ja hyväksyvätkö muut asukkaat aktiivin toiminnan, kokevatko he sen tarpeitaan ja toiveitaan vastaavaksi (responsiiviseksi) ja innostuvatko he itse lähtemään hankkeisiin mukaan (jälkimmäinen vastaa perinteiseen vaaliedustamiseen kuuluvaa edustajaehdokkaan uudelleen valintaa ja valtuuttamista). Aktiivit ovat edellä esitetyn edustamisteorian mukaisesti epävirallisesti vastuullisia muille asukkaille.

Jotta aktiivien toiminta olisi hyväksyttävää ja kannatettavaa, heidän täytyy vakuuttaa muut asukkaat toiminnallaan, edusteillaan ja niiden esittämisellä. Kun poliittinen edustaminen tapahtuu yleensä sisältä ulos eli edustaja tuo esiin valitsijoidensa asioita näistä erillään sijaitsevalla päätöksentekoareenalla, asukasaktiivien edustamislogiikka toimii toisin päin. Aktiivi edustaa sisäänpäin, hän representoi alueen asioita asukkaille ja rakentaa asukkaista toimivan kollektiivin, jos nämä hyväksyvät aktiivin toimintaesitykset. Kun perinteisessä mallissa äänestäjät valitsevat edustajan, asukasaktivismiin kaltaisessa epävirallisessa edustamisessa aktiivi itse valitsee edustettavansa.

Asukasaktiivien edustamistoiminta kytkeytyy näin ollen tiiviisti lähiyhteisöön. Sen edellytyksenä on suhteen rakentaminen muihin asukkaisiin. Haastatteluista nousee esiin useita tähän liittyviä huomioita.

Pienet teot ja toimintatyö

Asukasaktiivien toiminta lähtee monesti liikkeelle yhteisten ongelmien tarkastelusta ja pienistä teoista niiden parantamiseksi. Toiminnalle ei aseteta suuria päämääriä, vaan tavoitteet pyritään pitämään konkreettisina, hallittavina ja toteuttamiskelpoisina. Pääasia on, että toiminta on mielekästä ja yhdistää asukkaita.

H11: ”Ja sitten se lähtee siitä, että on joku ongelma. Että kun se, joku sellanen asia et ihmisiä, riittävä joukko ihmisiä kiinnostuu parantamaan sitä jotenkin tai muuttamaan sitä, ei sen tarvii aina olla epäkohta mut joka tapauksessa joku asia, joka yhdistää ihmisiä hyvässä tai pahassa (– –).”

Kun asukasliike on tullut tutuksi ja se on saanut hyväksyntää alueella, se voi laajentua uusiin projekteihin ja sen osallistujamäärä lisääntyä. Näin on käynyt esimerkiksi Hyvä kasvaa Järvenpäässä -liikkeessä, joka käynnistyi sissipuutarhatoiminnalla ja on sen jälkeen laajentunut moniin suuntiin ja uusille alueille paikkakunnalla. Järvenpääläisten aktiivien mukaan heidän toiminnallaan ”ei ole mitään rajaa” eli aina voi ideoida uutta. Pääasia on, että hankkeet ovat kiinnostavia ja innostavat muita mukaan. Jyväskylän Huhtasuon lähiössä paikallinen asukasyhdistys ryhtyi kaupungin tukema-

na kohentamaan asuinalueen viihtyisyyttä pienillä rakennusprojekteilla. Laajempuna tavoitteena on vahvistaa alueen yhteisöllisyyttä ja ratkaista alueen sosiaalisia ongelmia.

Vastaavanlaisia esimerkkejä löytyy aineistosta paljon. Tulkitsemme tällaista pienten tekojen politiikkaa toimintatyylinä, joka poikkeaa virallisen politiikan toimintatavasta. Asukasaktivismi ei tee poliittista edustamista perinteisessä merkityksessä vaan ennen muuta tuo näkyville ja tarttuu asukkaiden kannalta merkityksellisiin asioihin.

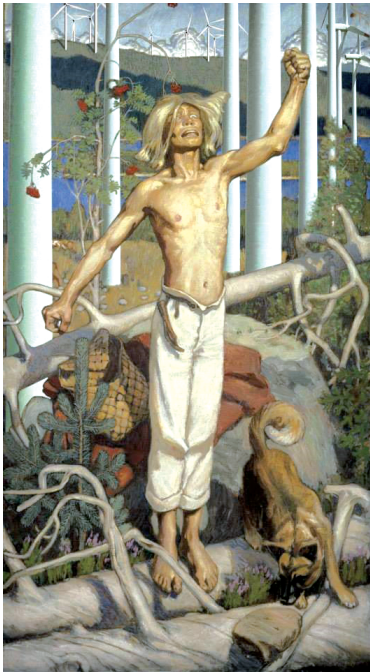
H7: ”(– –) ympäristö on niinku tärkeä osa sillai, että ei sitä sillai niinku pohdi joka päivä, että onko tämä nyt tärkeää. Että se tulee jostain selkäytimestä ehkä ja ehkä yleisemminkin semmosia niinku pehmeämpiä arvoja, mitä tämä nykyinen meno Suomessakin edustaa (– –).”

Näin asukasaktiivisuuden toimintatyyliä ja edustamistavassa tulee vahvasti esiin performatiivinen asioiden näkyväksi tekeminen. Tällaisesta julkiseen näyttämiseen perustuvasta edustamisesta, joka ohittaa normaalit poliittiset

kanavat, seuraa, että toimijoiden tyyli on jo itsessään kannanotto edustetun asian tai ryhmän puolesta. Toimijasta tulee ajamansa asian edustaja.

Ongelmia tuodaan esiin myös vaikkapa esittämällä ne ironisessa tai parodisessa valossa. Esimerkiksi Pyhärannan kunnassa tuulivoiman rakentamista vastustetaan taidekorteilla. Tunnettuja suomalaisia taideteoksia photoshopataan sijoittamalla niiden kuvaamat tapahtumat tuulivoimaloiden varjoon.

Vaikka toiminta tapahtuu pääosin paikallisesti omalla alueella, se voi olla näytävää ja mediajulkisuutta houkuttavaa, esimerkiksi isoja puistojuhlia, leikkimielisiä urheilutapahtumia, taidetapahtumia, keräysten organisointia ja adressien keräämistä.

Akseli Gallén-Kallelan Kullervon kirous.
Kuvankäsittely: Ahti Korhonen.

Pitäessään toimintansa paikallisena ja konkreettisena asukasaktivismi välttää viralliselle politiikalle ominaiset loputtomat neuvottelut, konsensus- ja kompromissihakuisuuden sekä omien tavoitteiden vesittymisen. Aktiivit keskittyvät vain itse määrittämiensä asioiden esiin tuomiseen.

H6: ”(– –) tärkeintähän on se maailmankuva ja arvot, siis jonkinlainen ymmärrys siitä, että mikä on hyvää, mikä on oikeaa ja pyrkiä niin toimimaan (– –)”

Yhteisöllisyys ja sosiaalinen koheesio

Haastatteluista nousee selvästi esiin yhteisöllisyyden merkitys ja se, että ilman hyväksyvää lähiyhteisöä aktiivien toiminta kuihtuisi nopeasti. Asukasaktivismiin tavoitteet ovatkin usein kytköksissä nimenomaan yhteisön identiteetin ja toimintamahdollisuuksien vahvistamiseen. Vahva yhteisöllisyys mielletään voimavaraksi, joka tuottaa myönteisiä seurauksia, kuten parempaa asumisviihtyisyyttä ja turvallisuudentunnetta.

H2: ”Mut onhan se muuten helppoo, et jos ihmiset välittää omasta ympäristöstä ja tuntee kuuluvansa johonkin, niin he kokee sen turvalliseksi. Jos on ulkopuolisuuden tunne täällä.”

Yhteisöllisyyden vahvistuminen edellyttää, että asukkaat ovat tuttuja keskenään. Monien haastateltavien mukaan heidän toimintansa pyrkii siihen, että ihmiset tutustuvat toisiinsa ja tuntevat sitä kautta kuuluvansa yhteisöön.

Tutkimusten mukaan tiivis yhteisöllisyys saa aikaan sosiaalista koheesiotta. Jokapäiväinen yhdessä eläminen ja toimiminen toisten asukkaiden kanssa luovat pohjan omaleimaisten paikallisten toimintatapojen ja -kulttuurin synnylle. Nämä pitävät yllä yhteisön jäsenten yhteenkuuluvuutta, joka vaikuttaa myös asukkaiden turvallisuudentunteeseen. Tämä on hyvä pitää mielessä, kun 2015 käynnistyneen pakolaiskriisin seurauksia aletaan purkaa ja Suomeen saapuneita turvapaikanhakijoita kotouttaa.

H2: ”(– –) jos ihmiset tuntee toisensa paremmin ja muodostaa sellasia tiiviimpiä lähiyhteisöjä, niin totta kai siinä sillon toimii se sosiaalinen kontrolli tehok-

kaammin ja tieto kulkee ja ollaan vähän tietosia, ketä, kenenkä lapsia täällä [naurahtaa] liikkuu tai ketä tääl naapurustossa asuu.”

Sosiaalinen pääoma

Asukasaktiivien pyrkimyksiä yhteisöllisyyden vahvistamiseen voidaan tarkastella myös sosiaalisen pääoman käsitteen avulla. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sosiaalisen verkoston, esimerkiksi paikallisyhteisön, jäsenten välistä jaettuihin normeihin ja luottamukseen perustuvaa yhteistoimintaa, resurssien hyödyntämistä ja toimintojen yhteensovittamista.

Haastateltavat eivät itse käytä sosiaalisen pääoman käsitettä, mutta viittaavat vastaavaan ilmiöön puhuessaan keskinäisestä luottamuksesta ja yhdessä toimimisen positiivisista vaikutuksista.

H12 (A): *”Luottamus tarkoittaa (– –) mun mielestä niinku semmosta avoimuutta ja rehellisyyttä ja vilpittömyyttä. Ja tota jotenkin niillä niillä aseilla niin tota jotenkin vaan asiat kyllä hoituu sillon kun sillon kun niillä lähdetään liikkeelle. Et siinä siinä niinku jokainen jokainen voi voi sanoa sanoa myös poikkipuoliset sanansa, mutta tota jos parhaansa on aina tehny ja rehellisesti ja avoimesti, niin niin mitä siihen voi kukaan (– –) niin kun oikeastaan öö asettaa kyseenalaiseksi motiiveita ja muita.”*

(B): *”Pitää olla luottamus ensin ihmisiin ja siihen, että me saadaan jotain aikaseksi ja sit se yhteisöllisyys alkaa siihen niinku kehittymään (– –). Se ei se synny tyhjästä, et luottamus, epäluottamusta, niin mikä yhteisöllisyys siinä sit muka on, eihän siin oo.”*

Sosiaalisella pääomalla sekä paikallisella kiinnittymisellä ja juurtumisella on suuri merkitys sille, että aktiivit ovat saaneet kimmokkeen asukasaktivismiin. Toisaalta myös itse toimintaan ryhtyminen tuottaa ja vahvistaa sosiaalista pääomaa.

H7: *”(– –) Tuntuu, että se on lisänny semmosta tietyllä tavalla semmosta yhteisöllisyyttä ja semmosta niin kun yhdessä tekemisen tunnetta, että kyllä musta tuntuu, että että tietyllä tavalla enemmän niin kun vedetään yhtä köyttä ja sitten tuntuu, että on niin kun osa semmosta isompaa yhteisöä.”*

Poliittinen kansalaisuus

Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma vahvistavat niin ikään poliittisen kansalaisuuden edellytyksiä. Paikallisyhteisön toimintaan osallistuminen on vaihtoehtoinen kanava esimerkiksi puoluepolitiikalle selkänsä kääntäneille kansalaisille. Vaihtoehdot tulevatkin tarpeeseen, koska nykyisin vain alle kolmannes kuntalaisista on kiinnostunut oman paikkakuntansa politiikasta (Pekola-Sjöblom 2015). Asukasaktivismi on aktiivien ja koko yhteisön kannalta motivoivaa toimintaa, koska jo pienet onnistumiset projekteissa koetaan voimaannuttavina.

H2: ”(– –) että itse saa siitä semmosta hyvää mieltä, ku auttaa, auttaa tuttavias ja tuntemattomia jossakin ongelmissa ilman mitään korvauksia (– –).”

H12: ”(– –) mutta tota noin mutta ihan ihanasti ne ihmiset, jotka tähän tulee mukaan, niin ne on on jotenkin innostuneita siitä ja ja jokaisesta uudesta ihmisestä jonka tapaa niin usein se, joka ensimmäisen kerran tulee, niin se se näkyy kohta puoliin jossain muussakin konkreettisesti (– –).”

Toiminnassa mukana oleminen ja pyrkimys saavuttaa itse toiminnalle asetetut tavoitteet vahvistavat mukanaolijoiden tunnetta siitä, että he ovat oikealla asialla.

Asukasaktivismi joutuu kuitenkin usein kamppailemaan perinteisen edustuksellisen politiikan asiantuntijuutta vastaan. Tämä luo toistuvasti jännitteitä asukkaiden ja kuntapolitiikan välille. Aktiivien on vaikeaa ymmärtää, miksi virkamiehet ja päättäjät ajattelevat olevansa asukkaita viisaampia päättäessään alueen asioista.

H12: ”Mut sit he sanoi siel kunnassa, kun me tää adressi tai tää aloite luovutettiin, niin he sanoivat siel kunnassa sitten, että et täs on kuitenkin niinku sen verran iso allekirjoittajien määrä, että ei tätä nyt voi niinku sillai sivuuttaa-kaan. Ja no sillon mä jo melkein arvasin, että et jotain jotain niinku jotain jotain ruvetaan nyt ihan ihmeellist keksimään, ja niin se sit kävi, että se se tota noin se se haluttiin niinku jättää järjestämättä se kansanäänestys, vedottiin siihen, että se maksaa niin ja niin paljon. Ja se viel, kun on vaalivuosi muutenkin, niin se vie vaalilautakunnalta niin kauheesti resursseja et. Ja sit siin on se, että kun kun tota noin niin nyt on tämmönen alote, niin sit kuitenkaan niinku

kansanäänestys eihän siin kuitenkaan voida saada selville sitä, mikä se enemmistön mielipide on.”

H13: *”Niin ja tää on niin vaikee asia, et ihmiset ei pystyisi [kuntapäättäjiin mukaan] kuitenkaan niinku ymmärtää sitä.”*

Paikallisten asukasaktiivien luomat edusteet ja asukkaiden niihin lataamat symboliset merkitykset ovat myös pyrkimys rakentaa yhteisöä. Hyvä esimerkki itseään suuremmaksi asiakksi nousseesta ilmiöstä on Jyväskylän Vuorilammen rannalle rakennettu laavu, joka on alkanut symboloida Huhtasuon asukasyhdistyksen toimintaa ja johon huhtasuolaiset toistuvasti yleensä viittaavat puhuessaan toiminnastaan. Laavun ahkera käyttö toimii myös ikään kuin aktiivien edustustoiminnan valtuutuksena. Asukkaat ovat tyytyväisiä talkooporukan työhön, ja he ovat ottaneet laavun omakseen.

Aktiivien luomat paikalliset edusteet ja niiden näkyväksi tekeminen ovat usein jännitteisessä suhteessa edukselliseen demokratiaan. Kuntapäättäjät saavat edustusvaltuutuksen vaaleissa, eivätkä päättäjiin tekemiset vaikuta edustajuuden legitimaatioon, joka punnitaan vasta seuraavissa vaaleissa. Asukasaktiivit puolestaan alkavat toimia ensin ja saavat valtuutuksen vasta jälkikäteen, jos paikalliset asukkaat eli edustettavat pitävät edustaja-aktiivien toimintaa hyvänä ja kannatettavana.

H12: *”(– –) hirveen moni tuli tuli puhumaan, että teette niin hyvää työtä ja (– –) ovat iloisia siitä kaikesta, mitä me ollaan tehty (– –).”*

Edustajuuden valtuutus syntyy siitä, että muut asukkaat hyväksyvät toiminnan ja tulevat siihen mukaan. Edustajuus onkin kerta toisensa jälkeen lunastettava uudelleen asukkaiden silmissä. Perinteisen demokratian ja vaaleilla valittujen edustajiin näkökulmasta tällainen ajatus edustamisesta on vieras, mutta muualla yhteiskunnassa ja kulttuurissa se on saanut merkittävän jalansijan.

Keskeisiä havaintoja

- Yhteisöllisyys syntyy yhdessä olemalla ja yhdessä tekemällä.
- Asukasaktiivit haluaisivat vaikuttaa entistä enemmän aluettaan koskeviin asioihin.
- Aktiivien pyrkimykset rakentaa paikallista yhteisöä luovat edustajuutta, jota paikallispoliitikkojen voi olla vaikea hyväksyä.

Jatkokeskustelua

- Asukasaktiivien toiminnassa korostuu itse tekeminen. Mitä positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia aktivismilla on kuntabyrokratian näkökulmasta?
- Miten paikallisten asukasaktiivien kokemustieto ja tarmo voitaisiin hyödyntää paremmin kunnallisessa byrokratiassa?
- Pitäisikö asukasaktiivien edustamisen valtuutus olla sidoksissa johonkin yhteiseen päätökseen vai riittääkö epämuodollinen hyväksyminen, ”meidän mies/nainen”?

Huhtasuolaisten aktiivien rakentama laavu Vuorilammen rannalla on ahkerassa virkistyskäytössä. Kuva: Jarmo Rinne.

7 Asukasaktiivien kokemukset kuntademokratiasta

”Sitä [että kansalaisten pitää yrittää vaikuttaa johonkin ylempään tahoon] vois verrata rukoiluun. Eikä rukoilussa mitään väärää oo, mutta mun mielestä pitäis ehkä rukoilla jotain muuta kun virkamiehiä. (– –) et jos me niinku jo valmiiks antaudutaan semmoseen tilanteeseen, et me annetaan niille virkamiehille sellanen puolijumalan (– –) asema, niin mehän on niinku hävitty se peli tietyl tapaa.” (H1)

7.1 Ongelmia riittää

Jos asukasaktiiveilla on toimintansa edustuksellisuutta koskevissa näkemyksissä paljon yhteisiä piirteitä, sama koskee myös heidän arvioitaan suomalaisen kuntademokratian toimivuudesta. Aktiivit löytävät kuntademokratian nykytilanteesta monia ongelmakohtia.

Etäisyys

Asukkaiden arjen ja kunnan välit koetaan etäisiksi, eikä kunta politiikka näyttävä tavoittavan eikä ymmärtävän asukkaiden erityisiä asioita ja huolia. Siinä missä asukas ymmärtää elämänsä pienessä horisontissa, kunta politiikka edustaa kaiken horisonttia, ja nämä kohtaavat toisensa usein huonosti.

H1: ”(– –) aika vähän sillä demokratialla on, on tekemistä sitten sen, sen kanssa, että se liittyy niinku oman, oman arjen juttuihin. Et jotenki sekin on sit niinku sellasta enemmän niinku hallintoon vaikuttamista, jonnekin itsen ulkopuolelle.”

Tässä voidaan havaita selkeä muutos verrattuna vanhempaan aikaan, jolloin asukkailla oli välitön suhde omaan edustajaansa, valtuuston asema oli itsestäänselvyys, vallanjako hallinnon, valtuuston ja kuntalaisten välillä selvä ja kuntien tehtäväkenttä nykyistä huomattavasti kapeampi.

Viime vuosikymmeninä kuntaorganisaatio on eriytynyt asukkaiden arjesta omaksi erityishorisontikseen, jolla on oma kielensä ja käytäntönsä. Kunnan roolin muututtua palveluntuottajaksi ja kuntaorganisaation bisnesorientoituneeksi johtamiseksi asukkaat eivät enää koe kunnan edustavan alueen historiaa ja identiteettiä ja kykenevän turvaamaan arjen sujumisen kannalta tärkeitä puitteita.

H2 (A): ”(– –) onko meidän tää kunnallisdemokratia, tää järjestelmä sellanen, että se ei osaa hyödyntää niinku sitä asukkaiden voimavaraa, ku on tavallaan kaikkien kuntarakennemuutosten ja soten ja muiden mukaan koko ajan on niinku suuntaus isompiin ja isompiin yksikköihin, jollonka niinku koko ajan se matka sit sinne asukkaisiin, asukkaisiin pitenee ja enää ei ookaan niinku tavallaan, kunta ei ookaan enää yhdessä toimimisen väline, vaan kunta on niinku tällanen, ikään kun palvelujen tuottajaorganisaatio, jossa on ylhäällä palvelujen tuottajat ja alhaalla, alhaalla sitten ne palvelujen, palvelujen tota...”

(B): ”... käyttäjät.”

Erkki Mennola (2014 [1992]) esitti jo yli kaksi vuosikymmentä sitten Kunnallisanalan kehittämissätiön Polemia-sarjan ensimmäisessä julkaisussa, että Pohjoismainen kunta on laitostunut ja etääntynyt ihmisten jokapäiväisestä elämäntilasta. Ihmisten todellinen lähiyhteisö löytyy hänen mukaansa kuntakokonaisuuden sijaan kaupunginosista ja kylistä. Mennolan neljännesvuosisata sitten esittämät ajatukset ovat tänä päivänä ajankohtaisempia kuin koskaan. Sen sijaan hänen arvionsa siitä, että lähiyhteisöiltä puuttuva itsenäisyys tukahduttaa aloitteellisuutta ja aktiivisuutta toimia lähiympäristön hyväksi, ei enää pidä paikkaansa. Asukas- ja kaupunkiaktiivisuuden nousu on tästä elävä todiste.

Vaikutusmahdollisuudet

Jos asukkaiden ja kuntaorganisaation välit ovat etäiset, asukkaiden mielestä vaikuttaminen päätöksentekoon on vaikeaa. Kysymys siitä, millaisiksi aktiivit ovat kokeneet vaikutusmahdollisuutensa, aiheutti samantyyppistä pähkäilyä kuin kysymys asukasaktivismiin edustuksellisuudestaan. Aktiivit eivät välttämättä tienneet, onko heidän toiminnallaan ollut mitään vaikutusta.

H8: *”Mun on vaikea sanoa, mikä yleensäkin vaikuttaa, ja me ollaan tästä keskusteltu kavereitten kanssa hyvin monia kertoja ja ja tota ei tiedetä ja ja me ollaan vain niinku tultu siihen tulokseen, että me vastustetaan, vastustetaan niitä hankkeita, jotka me nähdään niinku aiheelliseksi vastustaa, me me pyritään puolustamaan ihmisten elinympäristöä (– –).”*

Vaikuttamisen ongelma on poikunut mutkan kautta myös hyviä seurauksia: kun aktiivit ovat päätelleet, että jos kunta ”ei tee asioille mitään, me tehdään itse”.

H12: *”Niin ja must tuntuu, et tää meidän toiminta on yks niinku tavallaan osotus siitä, että se demokratia ei toimi. Koska siis niin kun ihmisten on täytynyt lähteä ite toimimaan, kun ne ei oo kokeneet saavansa demokraattisesti omaa omalla alueellansa semmosta vaikutusvaltaa, että niinku tavallaan vaikutusvaltaahan täskin haetaan sen oman alueen siihen toimintaan vaikuttamista, jota ei kukaan muu tee sun puolesta (– –).”*

Haastattelujen perusteella vaikutusmahdollisuuksissa on myös paikkakuntakohtaisia eroja, jotka johtuvat ennen kaikkea poliittisesta kulttuurista. Etenkin vireillä ja kasvavilla kaupunkiseuduilla toimii runsaasti kaupunkiliikkeitä, jotka ovat ainakin ajoittain yhteistyössä hallinnon kanssa ja mukana asukkaita kiinnostavissa suunnitteluprosesseissa. Tällöin vaikutusmahdollisuuksiakin pidetään parempina.

Maaseutupaikkakunnilla paikallinen poliittinen kulttuuri saattaa sen sijaan junnata vanhoissa perinteissä. Näissä kunnissa virkamiehet ja päättäjät eivät juuri toivota asukasliikkeitä ja -aktiiveja tervetulleiksi mukaan suunnitteluun. Vaikka kunta olisi pieni, asukasaktiivit kokevat kuntatahon etäi-

seksi ja vaikutusmahdollisuudet huonoiksi, jos paikallinen poliittinen kulttuuri ei hyväksy kuntalaisten aktiivisuutta.

H13: ”(– –) mulla ainakin täs prosessissa mul on ihan oikeesti ollu lapsen usko siihen, että Suomes jotenki ihan oikeesti tää on länsimainen demokratia tääl ihan oikeesti kuunnellaan ihmisiä ja tehdään hyviä päätöksiä ja niin (– –). Mut nyt sitten tämmösen pienen paikkakunnan kuntapolitiikkaa tutustuttuani niin mä en usko enää mitään. Mä en oikeesti usko mitään.”

Virkamiesvalta ja asukkaiden kokemustiedon sivuuttaminen

Monet haastateltavat kertoivat, että virkamiehet ja valtuutetut kävelevät asukkaiden yli valmistelussa ja päätöksenteossa. Tämä harmittaa aktiiveja, sillä he ovat kiinnostuneita alueensa asioista ja heillä on siitä paljon kokemustietoa.

H1: ”Eli (– –) me voidaan niinku tämmösen virkamiehen suulla voidaan siis sivuuttaa paikallinen tieto ja kokemus sillä, että et se paikallinen tieto ja kokemus ei ole heidän mielestään tarpeeksi universaalia. (– –) Eli siinä mielessä se on aika aika raju, raju näkökulma koska tolla, tolla näkökulmalla (– –) ei oo niinku mitään mahdollisuuksia oikeestaan paikallisilla sanoo mitään. (– –) eli käytännössä niin kun mun kokemus oli se et, et asukkaiden niinku mielipiteet sivuutetaan (– –).”

Aktiivien kokemus on, että kunta kuulee kuten laki edellyttää, mutta ei aidosti kuuntele asukkaita ja heidän näkemyksiään. Päätökset tuppaavat tulemaan jostakin ylhäältä, vaikka asukkaat olisivat antaneet palautetta ja osallistuneet kunnan toivomalla tavalla.

H9: ”Valitettavasti sitten ne päätökset kuitenkin useimmiten tehään jollakin muulla perusteella ja ne sitten oo kuitenkin vaikuttanu ne hyvät perustelut. Elikkä me on haluttu olla ja oltukin tavallaan sellanen asiantuntijaelin niin paljon kun me on pystytty. (– –) Mutta eihän meille semmosta roolia varsinkaan ainakaan niinku paikallisesti anneta, että täällä paikallisesti ajatellaan, että sehän on ihan huuhaaporukkaa [naurua].”

Varsinkin agendavallan puuttuminen kismittää aktiiveja:

H2: *”Sinänsähän niinku tällä hetkellä suuntaus mikä on [kaupungissa X] ja muuallakin kunnallishallinnossa niinku tällaset asiakaspalautetta, öö, haetaan kyllä aktiivisemmin ja on erilaisia asukasraateja ja muita ja tavallaan niinku ha-, halutaan ehkä kuullakin niitä asukkaita. Mutta (– –) se on kuitenkin järjestetty niin, että et joku se kuka päättää, et missä asioissa asukkaita kuullaan niin se, se tulee jostakin sellasesta mustasta laatikosta, mitä ei välttämättä tiedetä, et asukkaat ei voi vaikuttaa itse siihen, että nämä ovat ne asiat, joissa juuri nyt haluatte että, haluamme että meitä kuullaan. Vaan sit ehkä jotkut virkamiehet tai jotku lautakunnat päättää, et nyt, no nyt kuullaan tota (– –).”*

Kaiken kaikkiaan asukasaktiivien suhtautumista kuntademokratiaan leimaa samanlainen kaksijakoisuus, joka on tuttua muistakin kansalaisten demokratiakäsityksiä selvittäneistä tutkimuksista (Kansalaismielipide ja kunnat 2014; Kestilä-Kekkonen 2013). Asukasaktiivit arvioivat kuntademokratian nykyistä tilaa kriittisin äänenpainoin:

H4: *”(– –) selkeesti tulee esille, että tää meidän kunnallinen päätöksentekojärjestelmä ei oo millään tavalla riittävä, et se ei, ei oo niinku, suoraan sanotaan niin ei pysty tuottamaan tarpeeks laadukkaita päätöksiä ilman asukkaiden mukaan ottamista.”*

Kritiikistä huolimatta asukasaktiivit eivät ole ”systeemin vastaisia”. Asukasaktiivit arvostavat demokratiaa ja pitävät edustuksellista järjestelmää tarpeellisenä myös paikallisella tasolla. Kukaan ei ole tekemässä kuntaval-lankaappausta!

7.2 Neljä muutosideaa

Kysyimme haastatteluissa myös, millaisia muutosideoita asukasaktiiveilla on kuntademokratian parantamiseksi. Vastauksissa korostui neljä ideaa: päätöksentekovallan hajauttaminen, asukasaktivismiin taloudellinen ressursoiminen, kunnan järjestämän yhdyshenkilön apu asukasliikkeille sekä asukkaiden kokemustiedon parempi hyödyntäminen.

Aktiivien mukaan päätöksentekoa tulisi valuttaa alaspäin, jotta asukkaat saisivat aiempaa enemmän konkreettista päätöksentekovaltaa. Osa kuntien tehtävistä voitaisiin hyvin hoitaa autonomisemmin esimerkiksi kaupunginosissa ja kylissä, ja ylemmällä tasolla vaikkapa maakunnissa voitaisiin hoitaa esimerkiksi liikenne ja koulutus. Tästä syntyisi nykyistä järjestelmää aiompaa lähidemokratiaa.

H2: *"Et siinä suhteos niinku sitä, niinku lähidemokratiaa pitäis kehittää ja asukasdemokratiaa ja... ehkä samalla kun joitakin asioita täytyy viedä ylemmille tasoille, niin täytyis rohkeesti tuoda joitakin asioita alemmille tasoille, tasoille tota... päätettäväks."*

H11: *"(– –) must henkilökohtasesti tuntus tuntus paremmalta, että että kunnissa (– –) käytännön asioista päätettäis niin kun pienempinä kokonaisuuksia kun koko kuntana ehkä. On asioita, jotka varmaan koskettaa koko kuntaa vaikka julkinen liikenne tai jotain jotain tällasta, mutta on varmaan paljon asioita, joita joista pystyttäis se paras vaihtoehto valitsemaan paikallisemmin kuin mitä tällä hetkellä on (– –)."*

Esimerkiksi kaupunginosavaltuustojen kaltaisia elimiä arvioitiin kuitenkin myös kriittisesti. Pelkona on, että jos perustetaan uusia päätöksentekoparaatteja, puolueet todennäköisesti valtaavat ne, jolloin toiminta kaupunginosissakin politisoituisi. Tällainen mahdollisuus epäilyttää aktiiveja, joille on tärkeintä oma tekeminen ja aikaansaaminen, ei kokouksissa ja päätöksenteon kiemuroissa vetkuttelu.

H12: *"Jos ois jotain tämmösiä niinku kaupunginosavaltuustoja tai muuten, niin mä luulen, että ne vetoais ehkä ihan toisiin ihmisiin sit taas, että et niinku ehkä valtaosa meidänki tämmösisistä tekijäporukoista ei olis kiinnostunut siitä lainkaan, ja en mä tiedä, missä määrin se sit saattaiskoko se niinku jotenki myös niinku jarrutella ja hidastaa."*

Toinen aktiivien parannusideoista koski asukasliikkeiden resurssoisesta. Taloudellisessa ja materiaalisessa mielessä asukkaiden toiveet ovat varsin vaatimattomia, esimerkiksi rakennustarvikkeita ja -välineitä, maanrakennusaineita ja multaa kukka- ja hyötykasvi-istutuksiin, joita kuntien teknisesti toimelta löytyy omasta varastosta.

Merkittävämpi resurssikysymys liittyy oman kokoontumistilan järjesty-
miseen, johon jotkut aktiivit toivovat kunnan apua. Monilla paikkakunnil-
la on kunnan järjestämiä asukastupia ja kansalaistalon tyyppisiä järjestöjen
yhteisiä tiloja, mutta ei lähimainkaan kaikilla. Tilan puuttuminen saattaa
vaikeuttaa toimintaa. Vaikka aktiivit hyödyntävät aktiivisesti viestinnässä ja
toiminnan organisoimisessa sosiaalista mediaa, tarvitaan silti myös fyysisiä
kokoontumismahdollisuuksia.

Tärkeintä aktiiveille joka tapauksessa on, että he pystyvät toteuttamaan
itsenäisesti omia projektejaan. Toteutuneet hankkeet kasvattavat motivaat-
iota jatkaa toimintaa.

H12: ”(– –) *se ois mun mielestä yks semmonen korjaamiskeino ja et et siihen
niinku tavallaan kunnalliselta puolelta tultaisiin helposti vastaan, oltaisiin tu-
kemassa sitä rakennetta avulla tai rahoituksella tai tiloilla tai jollakin tällasel-
la, et se tavallaan antais niinku enemmän liikkumatilaa sillon ja kannustais
siihen aktivismiin vielä enemmän.*”

Haastatteluissa nousi esiin myös asukkaiden ja kuntien välillä sukkuloi-
vien yhdyshenkilöiden merkitys. Yhdyshenkilöt ovat esimerkiksi osallistu-
miskoordinaattoreita ja hanketyöntekijöitä, jotka tuntevat sekä asukkaiden
että kunnan tarpeet ja osaavat taidokkaasti välittää niiden suhteita. Tarvit-
taessa yhdyshenkilöt tarttuvat vaikkapa kaupunginjohtajaa kravatista jär-
jestääkseen asukasliikkeille niiden tarvitsemia resursseja. Heitä arvoste-
taan, ja heidän työpanostaan kiitellään vuolaasti.

H3: ”(– –) *Et ei haluta liian paljon korostaa tota XX:n roolia, mut se on [nau-
rahtaa] mun mielest se on aika ratkaseva (– –) ja hänellä on suorat yhteydet
sinne tuota tonne kaupungin eri, eri hallintokuntiin ja (– –) hän, hän tietää
just, että ketä, ketä lähestyä (– –) ja hän ei tota niinku ujostele kaupunginjoht-
tajaakin ottaa sit, niinku, raivelista kiinni, et nyt tämä hoidetaan (– –). Siis
tämmeisiä ihmisiä näis hankkeissa tarvitaan, jotka tekee tosissaan ite, että ne
ei vaan hallinnoi tätä, tätä et meil on mun mielestä siinä, siinä mieles ollut tota
erittäin suuri onni tässä, että me ollaan saatu hyviä tyyppejä tähän, tähän pro-
jektiin.*”

Taitavat yhdyshenkilöt voivat vaikuttaa myös aktiivien kuntademokratia-käsityksiin. Niillä liikkeillä, joilla on käytössään taitavan yhdyshenkilön tietotaito, on taipumus arvioida sekä vaikutusmahdollisuuksiaan että kuntademokratiaa myönteisemmin verrattuna muihin liikkeisiin ja aktiiveihin, vaikka aktiiveilla itsellään ei olisi suoraa kontaktia kuntaan.

H11: ”(– –) ja sitten se öö kun kaupungilta pyydettiin tätä kumppanuutta, niin niin me siinä korostettiin sitä, että me ei tulla pyytämään rahaa (– –). Mutta sen sijaan me toivotaan kaupungilta tietoja ja me toivotaan, että kaupunki nimetään meille yhden yhdyshenkilön, jonka kautta me voidaan kysymykset esittää (– –). Ja ja siihen suostuttiin ja me saatiin erittäin paras mahdollinen yhdyshenkilö, jota jota meidän kaupungissa voitais kuvitellakaan (– –) tähän meidän toiminnalle (– –). Kaupungista on tullut meille erittäin hyvä kumppani, et sitä sitä ei voi niinku lakata ihmettelemästä, miten hyvin kaikki on sujunu sinne päin.”

Sen sijaan jos yhdyshenkilö ei ole sopiva ”tyyppi”, asukkaiden ja kunnan välinen yhteistyö ei etene ja välit saattavat pysyä etäisinä.

H12: ”(– –) meil on täälläkin niinku meil on ehkä niinku muutaman hankkeen kautta (– –) ollu niinku semmosta hyvää kosketuspintaa jo sen kannalta, mitä se yhteistyö voi olla, mut siinäkin on niinku ollu ihan hirvee porras vielä siinä näkee sen, mitä se virkatyötä tekevä kaupungin työntekijä tekee ja näkee, joka tulee jostakin (– –) se ei tunne tätä asuinyhteisöä, se ei osaa ottaa sitä sit niinku tavallaan osaamista (– –).”

Havainto yhdyshenkilöiden myönteisestä vaikutuksesta on mielenkiintoinen, kun ajatellaan jo vuosia jatkunutta julkista puhetta ja hallinnon pyrkimyksiä kansalaisten suoran osallistumisen lisäämiseksi. Tämän tutkimuksen aineiston valossa voidaan kysyä, kuinka tukevalla pohjalla tällainen puhe- ja ajattelutapa on, vallankin kun kansalaisten ja kuntalaisten mielestä osallistumisen vaikuttavuus on vähäistä.

Paikalliset asukasliikkeet tarjoavat asukkaille käytännöllisempiä ja mielekkäämpiä tapoja vaikuttaa oman alueen asioihin. Jos kunta resurssoiisi liikkeitä ja niiden itseorganisoitua toimintaa, kaikki osapuolet voivat olla tyytyväisiä yhteistyöhön ja lähidemokratian legitimitetti kuntalaisten silmissä saattaisi huomattavasti kohentua.

Tuoreen kuntien ja kolmannen sektorin välistä kumppanuutta selvittävän kyselyn mukaan tällainen trendi ei kuitenkaan ole todennäköinen. Kunnat eivät ole aikeissa lisätä järjestöjen taloudellista tukemista tai palkata lisää yhdyshenkilöitä. Kumppanuutta järjestöjen kanssa kaivataan, mutta kunta toivoo sen perustuvan vapaaehtoistyölle. (Kuntakysely yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa 2015.)

Kuntademokratian toimivuutta ja kehittämistä ajatellen yksi idea on ylityse muiden. Siihen viitattiin jo edellä asukkaiden kokemustiedon sivuuttamisen yhteydessä. Oikeastaan kaikki asukasaktiivit korostavat omaa kokemustietoaan ja asiantuntemustaan alueensa asioista, ja aktiivit toivovat kunnan käyttävän tätä pääomaa paremmin hyödyksi. Jos kunta arvostaa aktiivien asiantuntemusta, aktiivit vastaavasti arvostavat kuntademokratiaa.

H2: ”(– –) väittäisin, että jotain tarttis tehdä, koska nimenomaan sitten (– –) jää hyödyntämättä monet niinku ihan tavallisten asukkaiden voimavarat (– –).”

Haastateltavat kyseenalaistavat yleisesti sen, että virkamiehet ja päättäjät tietäisivät heitä paremmin, mikä asukkaille ja heidän asuinalueelleen on hyväksi. Virkamiesten roolia suunnittelussa halutaan muuttaa siten, että nämä palvelisivat alueen asukkaiden tarpeita paremmin, sen sijaan että tuovat suunnitelmat ylhäältä alas ja vievät niitä eteenpäin asukkailta kysymättä. Asukasliikkeiden näkökulmasta koko suunnitteluprosessi pitäisi lähtökohdiltaan muuttaa toisenlaiseksi.

H7: ”(– –) jotenki toivos, että se prosessi ois niin erilainen, ettei sitä niinku heti tartteis tulla semmonen niinku vastakkainasettelu, missä ollaan niinku lähtökohtaisesti päätetty jotakin semmosta, mitä niin kun suurin osa asukkaista vastustaa, tai niinku en tarkota välttämättä alueen asukkaista vaan ihan koko kunnan kuntalaisista, ketä se asia koskettaa. Että jos niinku heti pystyttäis niinku olemaan semmosessa vuoropuhelussa niistä vaihtoehoista, niin oishan se ihan, ihan erilaista.”

Kasvavilla kaupunkialueilla, erityisesti pääkaupunkiseudun metropoli-alueella, erilaiset kaupunkiliikkeet osallistuvat muun toimintansa ohella aktiivisesti erilaisiin suunnitteluprosesseihin (Lisää kaupunkia Helsinkiin; Lisää kaupunkia Tampereelle). Yhteissuunnittelusta asukkaiden kanssa on suurissa kaupungeissa muodostumassa käytäntö. Sen sijaan kaupunkien ulkopuolella vaatimukset asukkaiden suunnitteluosallisuudesta kaikunevat vielä pitkään kuuroille korville. Tarve kehittää lähidemokratiaa tunnustetaan, mutta sen toteuttamistavat laahaavat kyselytiedon perusteella ajastaan jäljessä. (Kuntakysely yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa 2015.)

7.3 Karkaako valta kabinetteihin? Tapaus sote

Paikallisen asukasaktivismiin voi hyvin nähdä vastauksena ja osin vastalauseena edustuksellisen politiikan viime vuosina tavoittelemille suuruuden logiikkaa korostaville poliittisille hankkeille. Hallitukset ovat ajaneet voimakkaasti niin kuntarakenteen muuttamista kuin sosiaali- ja terveystalousten (sote) uudelleenjärjestämistä. Tavoitteena on saada aikaan kustannussäästöjä ja kuroa umpeen valtiontalouden kestävyysvajetta.

Meneillään oleva sote-uudistus on historiallinen hanke, ei pelkästään sen pitkällisen ja mutkikkaan valmistelun vuoksi, vaan siksi, että se vaikuttaa syvällisesti niin kuntien tehtäväkenttään kuin kansalaisten yhdenvertaisuuteenkin. Kansalaisten mielestä sote-palveluiden tulisi olla helposti saatavilla ja niiden tulisi olla laadukkaita (Pekola-Sjöblom 2014). Ajatus palveluiden kustannustehokkaasta järjestämisestä kiinnostaa myös jokaista kunta-päättäjää, sillä sote-menot nielevät nykyisellään lähes puolet kuntien budjetista.

Tätä taustaa vasten voisi ajatella, että maan hallitus olisi kiinnostunut kuulemaan kansalaisten mielipiteitä ja ideoita siitä, miten sote-palvelut olisi parasta järjestää. Haastatteluissa kysimme asukasaktiivien kokemuksia ja näkemyksiä soten valmisteluprosessista. Aktiivien mukaan asiaa on valmisteltu kabineteissa kansalaisia kuulematta ja kyse on hallinnollisesta hankkeesta, jonka avulla tavoitellaan kustannussäästöjä ja jonka valmistelussa palveluiden käyttäjiä ei ole edes haluttu kuunnella.

Haastattelija: *"Onko kuntalaisia, suomalaisia, asukkaita sun tuntuman mukaan kuunneltu, kun on näitä kun hallitus on näitä uudistuksia suunnittelut?"*

H9: *"No ei. Ei todella. Siis johan se, että vuoskausia vaan niinku veivataan tätä asiaa, alun alkaen siis sitä että pitäis olla vaan niin ja niin monta suurkuntaa Suomessa. Miksi? Miksi? Ja siis ei mitään niinku järkevää syytä minusta siihen. Tuota sitten sitten tuota tämä soteuudistus se tuli vähän niin kuin semmoseksi, sanotaan että se tavalla pakotetaan kunnat yhteen, tavalla tai toisella. Sairaanhoidopiirit yhteen. Pienehkö sairaanhoidopiiri, joka toimii hyvin, niin miksi se pitäis silputa ja ja siirtää jonnekin muualle."*

Julkinen valta voi olla haluton kuulemaan kuntalaisten näkemyksiä sen vuoksi, että se haluaa välttää julkista keskustelua kuntalaisten toivomien lähipalvelujen säilyttämisestä. Kuntalaisten edustama ajattelutapa ei käy yksiin suuruuden logiikan avulla tavoiteltavan hallinnollisen tehokkuuden ja menojen karsimisen kanssa.

Haastateltavat suhtautuvatkin epäillen ajatukseen, että suuret yksiköt olisivat automaattisesti tehokkaampia.

H1: *"No, hallintoa, jos näin vois suoraan sanoa, et et mitä pienemmät yksiköt on, niin kyl voidaa oikeesti sopia asioista paljon, paljon niinku helpommin kun mitä isommissa yksiköissä. Eli siin mieles mun mielest sote vaan lisää byrokraatia ja vähentää sitä demokraattisuutta, jos sillee ajateltuna voi ehkä käsittää."*

Myös muun tutkimustiedon mukaan kansalaisten mielipiteet sote-uudistuksesta ovat epäileviä. Kyselyn mukaan 66 prosenttia suomalaisista uskoo sote-uudistuksen heikentävän palveluiden saavutettavuutta ja tasavertaisuutta. Uudistukseen suhtaudutaan pessimistisesti kaikissa väestöryhmissä ja puolueiden kannattajissa. (Kansalaismielipide ja kunnat 2014.)

Sote-väännöstä haastateltaville tuli mieleen valtapoliittinen peli, jota käydään kansalaisten yhdenvertaisuuden kustannuksella.

H12: *"Siel on jotain asioita, jotka häiritsee nyt sitä sitä niinku sitä järkevä ihan järjellä miettimistä ja parhaaseen pyrkimistä, että se on varmaan sitten nää poliittiset poliittiset eri näkökulmat, jotka jotka vaikuttaa."*

Kysymys sote-palveluiden järjestämisestä on tätä kirjoitettaessa edelleen auki. Hallitus on saanut sovituksi alue- ja maakuntahallinnon suuntaviivoista ja uusien hallintoalueiden määrästä, mutta täsmällistä tietoa uudistuksen sisällöstä ei vielä ole. Kansalaisen ja koko kuntademokratian näkökulmasta sote-uudistuksen vaarana joka tapauksessa on demokraattisen vastuunalaisuuden kaikkoaminen yhä etäämmälle ja suurempiin yksiköihin.

Haastateltavat pitivät tärkeänä, että samalla kun kuntien tehtäväkenttä supistuu, suurempien yksiköiden hallinnon tulisi olla demokraattista ja läpinäkyvää.

H5: ”(– –) *sit toisaalta nyt se tän soteuudistusten ja muitten kautta on menossa sellanen malli, että sitä, sitä niinku päätöksentekovaltaa viedään kunnilta pois jollekin tämmöselle niinku maakunnallisemmalle organisaatiolle, niin ehkä se on sitten hyvä, kunhan se on sitten demokraattisesti valittu se se organisaatio, minne sitä valtaa sitten keskitetään.*”

Haastateltavat toivoivat myös avoimempaa keskustelua siitä, miten palveluiden tuotanto voitaisiin järjestää luottaen alueen asukkaiden asiantunteemukseen siitä, millaisia palveluita eri alueilla tarvitaan. Kokeilemisen arvoisena mallina nousi esiin Rovaniemen aluelautakuntamalli.

H6: ”(– –) *vaikkapa tämä Rovaniemen kaupungin entisen maalaiskunnan alueella sovellettu aluelautakuntamalli, joka on epäpoliittinen mutta resurssoitu ja sille on luovutettu valta näillä kunnan, joka on siis itsessään valtava kunta Rovaniemi nykyään, vaikkapa jossakin Kemijokivarren alueella päättää kouluasioista, sosiaali- ja terveysasioista ja järjestää ne itse, niin se on aika hyvä malli, ei se oo välttämättä huono.*”

Keskeisiä havaintoja

- Asukasaktiivien kokemusten perusteella
 - kuntademokratia on etääntynyt ihmisten arjesta
 - kuntaan vaikuttaminen on vaikeaa ja usein jopa mahdotonta; kuntalaisia kyllä kuullaan mutta ei kuunnella
 - valmistelussa ja päätöksenteossa asukkaiden kokemustieto ja näkemykset sivuutetaan.
- Asukasaktiivien mukaan kuntademokratiaa voidaan kehittää
 - hajauttamalla ja valuttamalla päätöksentekoa alaspäin lähemmäs ihmisten arkea ja kuntatyötä
 - tukemalla asukasliikkeitä taloudellisesti ja toiminnallisesti
 - järjestämällä yhdyshenkilöitä asukasliikkeiden tueksi ja kannustukseksi
 - hyödyntämällä päätöksenteossa laajemmin ja paremmin asukkaiden kokemustietoa.

Jatkokeskustelua

- Onko kunnan byrokratiassa syntynyt tietä parempaa kuin asukkaiden? Kenen sana vaikuttaa ratkaisuihin eniten ja miksi?
- Voiko osallistumisen määrää mitata: mikä on tarpeeksi ja mikä liian vähän? Mikä on hallinnon organisoiman ja asukkaiden itse organisoiman toiminnan roolijako?

8 Johtopäätöksiä: Kaksilla raiteilla mennään

”(– –) yks tärkee peruste on se, että me (– –) tehdään vaan niitä asioita, joita me koetaan tärkeiksi. Ei ei mitään muuta ei mitään puoliväkisin, vaan semmonen semmonen asia ja parantaminen ja (– –) muuttaminen, joka me koetaan niin tärkeeks, et me halutaan tehdä innolla sitä ja testataan niin, et siihen löytyy ihmisiä riittävästi, jotta tuntuu siltä, et se saadaan tehdyksikin.” (H11)

Viime vuosina kunnissa esiin noussut asukasaktivismi on mielenkiintoinen ilmiö. Asukkaat ovat näkyvästi ottaneet itselleen aloitteen ympäristön-
sä ja yhteisönsä kehittämiseksi, ja uusia asukasliikkeitä syntyy koko ajan lisää.

Tutkimuksestamme käy ilmi, että asukasaktiivit arvostavat kuntademokratiaa, mutta sen käytäntöjä ei pidetä enää ajanmukaisina. Aktiivit eivät usko virkamiesten ja päättäjien kykyyn tai tahtoon ratkaista heille tärkeitä ongelmia, vaan luottavat omaan asiantuntemukseensa ja paikalliseen kokemustietoonsa. Tulkitsemme tämän merkiksi jo pidempään jatkuneesta trendistä, jossa virallinen politiikka mutkistuu ja menettää luottamustaan kansalaisten silmissä. Vastaavasti kansalaisten omat toimintamuodot eri tavoilla ja tavoilla yleistyvät ja tulevat yhä tärkeämmiksi.

Kun asukasaktivismia tulkitaan demokratian näkökulmasta, voidaan päätellä, että suomalainen kuntademokratia kulkee tällä hetkellä kaksilla

raiteilla. Asukasaktiivien ja kuntapolitiikan raiteet ovat välillä hyvinkin kaukana toisistaan. Paikallinen aktivismi etsii toiminnalleen autonomisia muotoja, ja asukasaktiivit tekevät itse mitä voivat arkisten ongelmien ratkaisemiseksi välittämättä joskus lainkaan siitä, mitä hallinnossa heidän toiminnastaan ajatellaan.⁵

Kuntapolitiikan raiteet puolestaan noudattavat omaa väyläänsä, joka on lakisääteisten tehtävien, kuntatalouden välttämättömyyksien ja byrokraattisten käytäntöjen sanelemaa. Valtuutettujen kyky edustaa asukkaiden tarpeita ja toiveita on heikentynyt (myös vastoin valtuutettujen omia toiveita ja tarkoitusta), mikä on synnyttänyt tarvetta vaihtoehtoisille, epävirallisille edustajille ja edustamiskäytännöille.

Demokratian näkökulmasta voidaan tietenkin kysyä, onko asukasaktiivien toiminta oikeutettua? Aktiivit eivät itse koe toimintansa oikeutusta ongelmaksi. Ennemmin ongelmat ovat heille käytännöllisiä ja liittyvät esimerkiksi siihen, saadaanko toimintaan mukaan uusia ihmisiä ja löytyykö projektien toteuttamiseen resursseja.

Kun asukasaktivismia verrataan viralliseen vaaleihin perustuvaan kuntademokratiaan, sen vastuunalaisuutta ja legitimitettä voidaan pitää pulmana. Toisaalta asukasaktivismi tulee lähelle yleisesti hyväksyttyä demokratian perusideaaleja, toiminnan avoimuutta ja kaikkien mahdollisuutta osallistua. Sitä voidaan pitää jollakin tapaa ”protodemokraattisena politiikkana”, koska se nousee suoraan asukkaiden keskuudesta, reagoi heidän omiin ongelmiinsa ja tavoittelee yhteistyötä toisten asukkaiden kanssa.

Asukasaktivismi tarjoaa kiintoisia näkymiä vaihtoehtoisesta kunnasta, jossa keskiössä voisivat kuntaorganisaation professionaalisen pyörittämisen sijaan olla asukaskeskeinen, aiempaa selvästi autonomisempi ja yhteisöllisempi elämänmuoto, jossa korostuvat asumisen viihtyvyys ja turvallisuus, sosiaalinen pääoma ja yhteinen identiteetti. Asukasaktivismi luo kun-

⁵ Tutkimuksen aineisto on kerätty ennen syksyn 2015 pakolaistilanteen kriisiytymistä, eikä siihen liittyviä tapahtumia ole voitu ottaa aineistossa huomioon. Raportissa ei myöskään ole mukana sellaisia esimerkkejä asukasaktivismista, jotka lisäävät paikallista turvattomuutta (vaikkakin turvallisuuden edistämisen nimissä). Tähän tärkeään ongelmatiikkaan palataan myöhemmissä tutkimuksissa.

talaisille nykyisiä kuntademokratian edustusmekanismeja paremmat ja välittömämmät mahdollisuudet vaikuttaa omaan ympäristöönsä.

Tutkimustulokset antavat aiheita kysyä kriittisesti, mitä tapahtuu asukkaiden toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksille uudessa aluehallintomallissa, jossa kuntien tehtäväkenttä kaventuu oleellisesti ja jossa merkittävistä suunnitelmista, hankkeista ja palveluista päätetään kaukana asukkaista maakuntatasolla? Maakuntavaltuustot on tarkoitus valita vaaleilla, mutta miten todellinen, vaikuttava lähidemokratia taataan vaalien välillä? Pelkkä vaaliosallistuminen ei riitä takaamaan uuden järjestelmän legitimitettä, varsinkin kun tiedossa on, että vaaliosallistumisen merkitys on jatkuvasti vähentynyt.

Toistaiseksi tästä historiallisen tärkeästä kysymyksestä on keskusteltu julkisuudessa hyvin niukalti. Uudistuksesta on tullut puolueiden välinen kiistakapula, ja se, mitä kuntalaiset ja asukkaat asiasta ajattelevat, on sivuutettu valmistelussa täysin. Jos tähän ei tule muutosta, asukkaiden ja hallinnon demokratia-aiheet jatkavat etäännyttämistä ja trendi kohti yhä autonomisempia, itseään valtaistamaan pyrkiviä asukas-yhteisöjä vahvistuu edelleen.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut kartoittaa asukasaktiivisuuden muotoja, vaikuttamiskokemuksia ja käsityksiä edustuksellisuudesta. Emme kysyneet aktiiveilta esimerkiksi sitä, millaisia ristiriitoja asukasliikkeiden toimintaan liittyy. Haastatteluista kuitenkin ilmenee, että asukkaiden ja liikkeiden keskinäiset suhteet saattavat tulehtua, kun asioista ollaan aivan vastakkaista mieltä. Etenkin syksyllä 2015 akuutiksi noussut kysymys turvapaikanhakijoiden kuntiin kotouttamisesta on jo nyt asukkaiden välejä hiertävä asia, jonka ympärille saattaa nousta konfliktialtista liikehdintää.⁶

Jatkossa on tärkeää selvittää, miten erilaisia tavoitteita edustavat asukasliikkeet tulevat toimeen keskenään ja miten ristiriidat vaikuttavat lähidemokratian toimivuuteen ja legitimitettiin.

Nyt sekä kuntapäätäjillä että demokratian tutkijoilla on peiliin katsomisen paikka siinä, miten paikallinen asukasaktivismi otetaan huomioon.

⁶ Syksyn ja talven 2015–2016 pakolaistilanteen ja esiin nousseiden, rasistisesti turvapaikanhakijoihin suhtautuvien ryhmien toiminnan vuoksi on syytä tarkentaa, että tässä tutkimuksessa tarkoitettu asukasaktivismi ei liity laittomaan toimintaan.

Tutkimuksen perusteella voidaan väittää, että edessä on ajattelutavan muutos, joka edellyttää seuraavaa:

1. Päätöksentekijät miettivät uudelleen käsityksensä siitä, keitä he itse asiassa edustavat, millä osaamisella, millaisissa asioissa ja milloin. Edustaminen ei enää ole poliitikoiden yksinoikeus.
2. Asukkaiden oma asiantuntemus ja paikallinen kokemustieto hyväksytään legitiimiksi osaksi päätösten valmistelua.
3. Paikallista asukastoimintaa ei nähdä vain virallisen politiikan ja politiikoinnin täydentäjänä ja pikku apulaisena, jolle voidaan sysätä harmittomia julkisen hallinnon töitä.
4. Virallinen politiikka ja yksittäiset poliitikot tunnustavat, että vilkas moniarvoinen ja -muotoinen asukas- ja kansalaisaktivismi on oleellinen osa avointa ja hyvin toimivaa yhteiskuntaa.
5. Kaikkea päätöksentekoa kritikoivaa toimintaa ei pidetä turhanaikaisena ja kehityksen vastaisena kitinä ja häiriköintinä. Demokratiassa tulee aina olla tilaa kritiikille ja vaihtoehdoille.

Lähteet

Haastattelut

Hietasaaren-Toppilan asukasyhdistys, Hietasaaren palstanviljelijät, Oulu 1.6.2015
Hyvinvointia Huhtasuolle, Huhtasuon asukasyhdistys, Jyväskylä 5.3.2015
Hyvä kasvaa Järvenpäässä -liike, Järvenpää 16.6.2015
Jukajoki-liike, Kontiolahti 8.4.2015
Kemijärven kansalaisraati (Setlementtiliiton Uusi paikallisuus -hanke), Kemijärvi 3.6.2015
Kähärin alakoulun vanhempainyhdistys, Turku 19.3.2015
Lapin kaivosfoorumi ry., Kemi 2.6.2015
Myyrmäki-liike, Vantaa 27.2.2015
Pro Hanhikivi -yhdistys, Pyhäjoki 2.6.2015
Pro Pyhärinta -yhdistys, Pyhärinta 25.6.2015
Roihuvuori-seura, Helsinki 16.6.2015
Tammelan Hattutempun kannatusyhdistys (Pro Hattutempu), Tampere 24.3.2015
Tampereen luonnonsuojeluyhdistys, Tampere 19.2.2015

Kirjallisuus

Ankersmit, F. (2002). Representational democracy. An aesthetic approach to conflict and compromise. *Common Knowledge*, 8, 24–46.
Arendt, H. (1972 [1958]). *The Human Condition*. Chicago: Chicago University Press.
Arnstein, S., R. (1969). A ladder of participation in the USA. *Journal of the American Institute of Planners*.
Bauman, Z. (2001). *The individualized society*. Cambridge: Polity.

- Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Vestinen, J. (2015). *Demokratiaindikaattorit 2015*. Oikeusministeriön julkaisu. Selvityksiä ja ohjeita 56/2015.
- Borg, S. & Paloheimo, H. (toim.) (2009). *Vaalit yleisödemokratiassa: eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press.
- Bäcklund, P. (2007). *Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Dobson, A. & Eckersley, R. (2006) (toim.). *Political theory and the ecological challenge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- della Porta, D. (2013). *Can democracy be saved: participation, deliberation and social movements*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Delwit, P., Pilet, J.-B., Reynaert, H. & Steyvers, K. (2007) (toim.). *Towards DIY-Politics. Participatory and Direct Democracy at the Local level in Europe*. Brugge: Vanden Broele Publishers.
- Diani, M. (2015). *The cement of civil society: studying networks in localities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dryzek, J. (2000). *Deliberative democracy and beyond*. Oxford: Oxford University Press.
- Gerell, M. (2013). *Bränder, skadegörelse, grannskap och socialt kapital*. Malmö University Publications in Urban Studies (MAPIUS) 11.
<http://polisen.azurewebsites.net/wp-content/uploads/2013/07/131023-GERELL-brander-och-skadegorelsen.pdf>
- Harju, A. (2015). Kokemuksellisuus yhteiskunnallisen toiminnan pontimena – Kansalaisaktivistien näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta. *Politiikka* 57:1, 33–43.
- Hay, C. (2007). *Why We Hate Politics*. Cambridge UK: Polity Press.
- Horelli, L., Saad-Sulonen, J., Wallin, S. & Botero, A. (2015). When self-organization intersects with urban planning. Two cases from Helsinki. *Planning Practice & Research* 30:3, 286–302.
- Häyhtiö, T. (2010). *Demokratiaa vai toimintaa? Näkökulmia kansalaislähtöisen verkopolitiikan teoriaan ja käytäntöön*. Acta Universitatis Tamperensis 1535. Tampere, Tampere University Press.
- Inglehart, R. & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence*. New York, Cambridge University Press.
- Kansalaismielipide ja kunnat. Ilmapuntari 2014. Kunnallisanalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 97.
- Kaupunkiaktivismi-tutkimushanke. <https://kaupunkiaktivismi.wordpress.com/>
- Karvonen, E. (2008). Poliitikot julkkiksina. Huomioita viihteellistyvistä poliittikojulkaisuudesta. *Tiedotustutkimus* 31:5, 30–55.
- Keane, J. (2002). *Whatever happened to democracy?* London: IPPR.
- Keane, J. (2009). *The life and death of democracy*. New York, W.W. Norton & Company, Inc.

- Kestilä-Kekkonen, E. (2013). Puoluedemokratian haasteet Euroopassa: syrjäyttävätkö uudet poliittisen osallistumisen muodot edustuksellisen demokratian? Teoksessa Tuomas Forsberg ja Tapio Raunio (toim.) *Politiikan muutos*. Tampere: Vastapaino, 41–75.
- Kuntakysely yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta 2015. Saatavilla: http://oikeusministerio.fi/kane/material/attachments/kane/uusikansio_3/jQ6XDNbsP/Kuntien_ja_kolmannen_sektorin_kumppanuus.pdf
- Lisää kaupunkia Helsinkiin. <https://www.facebook.com/groups/184085073617/?fref=ts>
- Lisää kaupunkia Tampereelle. <https://www.facebook.com/groups/399167496814768/?fref=ts>
- Mennola, E. (2014 [1992]). Idea kunnasta. Kunnallisanalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu. Saatavilla: http://www.kaks.fi/sites/default/files/Polemia_2_net.pdf
- Micheletti, M. (2003). *Political virtue and shopping: Individuals, consumerism, and collective action*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Niinikoski, M.-L. & Setälä, M. (2012). Deliberatiivisen demokratian keinoja testaamassa: foorumikokeilu osana kunnallista päätöksentekoa. *Hallinnon Tutkimus* 4/2012, 261–275.
- Näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta. *Politiikka* 57:1, 33–43.
- Näsström, S. (2011). Where is the representative turn going? *European Journal of Political Theory*, 10, 501–510.
- Pekola-Sjöblom, M. (2014). Kuntalaiset ja kunnat muutoksessa. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 31. Kuntaliiton verkkojulkaisu, ACTA 256.
- Pekonen, K. (2015). Poliittinen edustaja edustettavien etujen asianajajana ja edustajan omaan harkintaan nojaavana päätöksentekijänä. *Politiikka* 57:3, 190–198.
- Pitkin, H. F. (1972 [1967]). *The concept of representation*. Berkeley: University of California Press.
- Pitkin, H. F. (2004). Representation and democracy: Uneasy alliance. *Scandinavian Political Studies*, 27, 335–342.
- Pohjantammi, I. (2003). Edustus. Teoksessa Matti Hyvärinen ym. *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Jyväskylä: Vastapaino, 363–412.
- Raisio, H. & Vartiainen, P. (2011). Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa. Kuntaliiton verkkojulkaisu, saatavilla: http://shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/kansalaisosallistumisenssalto_ebook.pdf
- Ranciére, J. (2006). *The politics of aesthetics: the distribution of the sensible*. Translated with an introduction by Gabriel Rockhill [with an afterword by Slavoj Žižek]. London: Continuum.
- Rinne, J. (2011). *Henkilökohtaistuva poliittisesti toimiminen: tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaistoimintaan*. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Tampere University Press.

- Rosanvallon, P. (2008). *Counter-democracy: Politics in the age of distrust*. Cambridge UK, Cambridge University Press.
- Rosanvallon, P. (2011). *Democratic legitimacy: Impartiality, reflexivity, proximity*. Princeton and Oxford, Princeton University Press.
- Rättilä, T. (1999). Kaksi näkökulmaa poliittiseen osallistumiseen: performatiivinen politiikka rationaalisen tyylin haastajana. Teoksessa P. Lappalainen (toim.), *Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta*. Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen julkaisuja 11/1999, 48–64.
- Rättilä, T. (2004). Osallistuako vai ei? Poliittisen osallistumisen lähtökohtia monimutkaistuvassa demokratiassa. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 4/2004, 308–322.
- Rättilä, T. (2012). In your face! Analysing public political performance as communication. *Acta Universitatis Tamperensis*. Tampere: Tampere University Press.
- Rättilä, T. (2014). Poliitiikan valtaoperaatio. Occupy Wall Street -liike politiikan muutosvoimana. Teoksessa Rauli Mickelsson (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. eKirja. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia & Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, 187–227. Saatavilla: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tva/tutkimus/julkaisut/Documents/Poliittinen-vaikuttaminen-tulevaisuudessa.pdf>
- Rättilä, T. & Rinne, J. (2012). "Grab the system by its proverbial balls when it least expects it!" Occupy Wall Street, social media, and the new choreography of political protest. Paper presented at the Italian Political Science's Annual Conference, Università Roma Tre, September 13–15, 2012. Saatavilla: <http://people.uta.fi/~tiina.rattila/Rooma2.0.pdf>
- Saward, M. (2010). *The representative claim*. Oxford: Oxford University Press.
- Setälä, M. (2014). Mihin deliberatiivista demokratiaa tarvitaan tulevaisuudessa? Teoksessa Rauli Mickelsson (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. eKirja. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia & Turun yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, 269–307. Saatavilla: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tva/tutkimus/julkaisut/Documents/Poliittinen-vaikuttaminen-tulevaisuudessa.pdf>
- Smith, G. (2009). *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*. Cambridge, NY: Cambridge University Press.
- Strandberg, K. & Grönlund, K. (2012). Online deliberation and its outcome – evidence from the virtual polity experiment. *Journal of Information, Technology and Politics* 9:2, 167–184.
- Street, J. (2004). Celebrity politicians: popular culture and political representation. *British Journal of Politics and International Relations*, 6, 435–452.
- Tormey, S. (2015). *The end of representative politics*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Uusi ja vanha demokratia. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja 7/2013.

Liitteet

LIITE 1: Asukasliikkeiden ja -yhdistysten toiminnan teemat

Liike/toimija	Kunta ja alue	Teema 1	Teema 2	Teema 3	Teema 4	Teema 5	Teema 6	Teema 7
		Asuin-ympäristö – viihtyisyys – turvallisuus – esteettisyys, puhtaus – liikenne	Luonnonympäristö – arvot – asukkaat ja luonto – luontoharrastukset – ympäristöongelmat – energiakysymykset	Hyvinvointi ja palvelut – koulut, päiväkodit – vanhusten hoito – sote	Yhteisöllisyys ja identiteetti – paikan merkitys – oman kunnan olemassaolo	Kunnan ja alueen elin-kelpoisuus – elinkeinot – työpaikat – yritykset	Lähi-demokratia – paikallinen hallinto-kulttuuri – demokratian kehittämishankkeet	Alueen vetovoima ja tulevaisuus
Hyvä kasvaa Järvenpäässä -liike	Järvenpää, Etelä-Suomi	x	x	x	x		x	x
Myyrmäki-liike	Vantaa, Etelä-Suomi	x		x	x		x	x
Roihuvooren asukas-yhdistys, Helsinki	Helsinki, Etelä-Suomi	x		x	x		x	x
Pro Hattutemppu, Tammelan Hattutempun kannatusyhdistys	Tampere, Keski-Suomi	x		x	x	x	x	x
Tampereen luonnonsuojeluyhdistys, Taitopankki	Tampere, Keski-Suomi	x	x	x	x		x	x
Hyvinvointia Huhtasuolle, Huhtasuon asukasyhdistys	Jyväskylä, Keski-Suomi	x	x	x	x	x	x	x

Liike/toimija	Kunta ja alue	Teema 1	Teema 2	Teema 3	Teema 4	Teema 5	Teema 6	Teema 7
		Asuin- ympäristö – viihtyisyys – turvallisuus – esteettisyys, puhtaus – liikenne	Luonnonympäristö – arvot – asukkaat ja luonto – luontoharrastukset – ympäristöongelmat – energiakysymykset	Hyvinvointi ja palvelut – koulut, päävähäkodit – vanhuksen hoito – sote	Yhteisöllisyys ja identiteetti – paikan merkitys – oman kunnan olemassaolo	Kunnan ja alueen elin- kelpoisuus – elinkeinot – työpaikat – yritykset	Lähiidemokratia – paikallinen hallinto- kulttuuri – demokratian kehittämishankkeet	Alueen vetovoima ja tulevai- suus
Kähärin alakoulun vanhempainyhdistys	Turku, Länsi-Suomi	x		x	x		x	x
Pro Pyhärinta -yhdistys	Pyhärinta, Länsi-Suomi	x	x	x	x	x	x	x
Jukajoki-liike, Snowchange	Kontiolahti, Itä-Suomi	x	x		x	x	x	x
Pro Hanhikivi -yhdistys	Pyhäjoki, Pohjois- Suomi	x	x		x	x	x	x
Hietasaaren-Toppilan- saaren asukasyhdistys ja Hietasaaren palstan- viljelijät	Oulu, Pohjois- Suomi	x	x		x		x	x
Lapin kaivosfoorumi, Kemi	Kemi, Lappi	x	x		x		x	x
Kemijärven kansalaisraati	Kemijärvi, Lappi	x		x	x		x	

LIITE 2: Haastattelurunko

Taustakysymykset:

1. Mistä olet kotoisin? Missä asut nyt?
2. Mikä toi sinut...? (paikkakunnan nimi)
3. Millaista on asua ja elää...? (paikkakunnan nimi)
4. Mitä asuinpaikka sinulle merkitsee?
5. a) Kerro vähän omasta aktivismitaustastasi. b) Jos paljon erilaista aktivismitaustaa: Mikä/millainen toiminta on ollut sinulle keskeisintä? c) Mitä merkitystä asukasaktiivisuudella on sinulle?

Teemakysymykset:

Toiminnan tavoitteet

6. a) Miten/miksi... syntyi? (asukasliikkeen/toimijakollektiivin nimi ja toiminnan muoto) b) Kerro vähän siitä, mitä olette tehneet? c) Millaisia asioita tavoittelette / mitä haluaisitte saada aikaan?

Vaikutusmahdollisuudet ja -keinot

7. a) Millaisiksi olet kokenut vaikutusmahdollisuutenne? b) Onko teitä mielestäsi kuunneltu ja onko teidät otettu vakavasti? c) Mahdollinen jatkokysymys: Onko kaupungin hallinto ja ovatko valtuutetut mielestäsi kuunnelleet teitä? d) Onko media ollut kiinnostunut toiminnastanne ja näkemyksistänne, oletteko päässeet esittämään niitä julkisuudessa? e) Keiden/minkä tahojen mielestäsi pitäisi olla kiinnostunut kuulemaan teitä? f) Millaiset toiminta- ja vaikutuskeinot olet kokenut tärkeiksi/toimiviksi? g) Mikä merkitys sosiaalisen median kanavilla on ollut toiminnassasi/toiminnassanne?

Edustaminen

8. a) Keitä ja mitä asioita sinä ajattelet teidän edustavan toiminnassanne? b) Mitä edustaminen sinun mielestäsi tarkoittaa? c) Onko edustaminen tärkeää kansalaisen ja kuntalaisen vaikuttamistoiminnassa? d) Toimitko mieluummin yksin vai yhdessä toisten kanssa?

Kuntademokratian toimivuus

9. a) Miten mielestäsi kuntademokratia toimii? (paikkakunnan nimi)
b) Oletteko keskustelleet siitä... kanssa? (taustaryhmän/asukasliikkeen nimi tai nimet) c) Miten kuntademokratiaa voitaisiin mielestäsi / teidän mielestänne kehittää?

Tulevaisuuden kuntavisiot

Johdanto: Suomalainen kuntakenttä on tällä hetkellä suuressa murroksessa. Meillä on valmisteilla useita isoja uudistuksia samaan aikaan, ehkä tärkeimpänä kuntarakenne- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukset.

10. a) Mitä mieltä olet näistä uudistuksista? b) Onko mielestäsi kuntalaisia kuunneltu uudistuksia valmisteltaessa? c) Jos sinä saisit päättää, millainen kuntarakenne olisi Suomelle sopiva? d) Jos sinä saisit tehtäväksesi visioida tulevaisuuden Tamperetta, millaiselta se näyttäisi, mitkä asiat olisivat toisin (jos olisivat toisin)?

Odotukset turvallisuuden suhteen

11. a) Liittyykö toimintaanne turvallisuuden edistämiseen tähtääviä hankkeita b) ja/tai onko asuinalueellanne muuten käynnissä turvallisuutta edistäviä hankkeita? c) Oletteko havainneet asukasaktivismilla olevan vaikutuksia turvallisuuteen? d) Onko teillä turvallisuuteen liittyen yhteistyötä muiden toimijoiden, esim. viranomaisten kanssa? e) Miten yhteistyötä voitaisiin edistää (jos tarpeen), ja miten voitaisiin parantaa alueen asukkaiden turvallisuuden tunnetta?

Kunnallisan kehittämissätiön tutkimusjulkaisujen sarjassa ovat ilmestyneet

- 1 Pirjo Mäkinen
KUNTARAKENNESELVITYS (1992)
- 2 HYVINVOINTIYHTEISKUNNAN TULEVAISUUS
Kolme näkökulmaa (1992)
- 3 Maria Lindbom
KUNNAT JA EUROOPPALAINEN ALUEKEHITYS (1994)
- 4 Jukka Jääskeläinen
KUNTA, KÄYTTÄJÄ, MARKKINAVOIMA
Kunnallisen monopolin ohjaus ja johtaminen (1994)
- 5 Torsti Kivistö
KEHITYKSEN MEGATRENDIT JA KUNTIEN TULEVAISUUS
Kohti ihmisläheistä kansalaisyhteiskuntaa (1995)
- 6 Kari Ilmonen–Jouni Kaipainen–Timo Tohmo
KUNTA JA MUSIIKKIJUHLAT (1995)
- 7 Juhani Laurinkari–Pauli Niemelä–Olli Pusa–Sakari Kainulainen
KUNTA VALINTATILANTEESSA
Kuka tuottaa ja rahoittaa palvelut? (1995)
- 8 Pirjo Mäkinen
KUNNALLISEN ITSEHALLINNON JÄLJILLÄ (1995)
- 9 Arvo Myllymäki–Asko Uoti
LEIKKAUKSET KUNTIEN UHKANA
Vaikeutuuko peruspalvelujen järjestäminen? (1995)
- 10 Heikki Helin–Markku Hyypiä–Markku Lankinen
ERILAISET KUNNAT
Kustannuserojen taustat (1996)
- 11 Juhani Laurinkari–Tuula Laukkanen–Antti Miettinen–Olli Pusa
VAIHTOEHDOKSI OSUUSKUNTA
– yhteisö kunnan palvelutuotannossa (1997)
- 12 Jari Hyvärinen–Paavo Okko
EMU – ALUEELLISET VAIKUTUKSET JA KUNTATALOUS (1997)
- 13 Arvo Myllymäki–Juha Salomaa–Virpi Poikkeus
MUUTTUMATON – MUUTTUVA KANSANELÄKELAITOS (1997)

- 14 Petri Böckerman
ALUEET TYÖTTÖMYYDEN KURIMUKSESSA (1998)
- 15 Heikki Helin–Seppo Laakso–Markku Lankinen–Ilkka Susiluoto
MUUTTOLIIKE JA KUNNAT (1998)
- 16 Kari Neilimo
STRATEGIAPROSESSIN KEHITTÄMINEN MAAKUNTATASOLLA
– case Pirkanmaa (1998)
- 17 Hannu Pirkola
RAKENNERAHASTOT
– ohjelmien valmistelu, täytäntöönpano ja valvonta (1998)
- 18 Marja-Liisa Nyholm–Heikki Suominen
PALVELUVERKOSSA YÖTÄPÄIVÄÄ (1999)
- 19 Jarmo J. Hukka–Tapio S. Katko
YKSITYISTÄMINEN VESIHUOLLOSSA? (1999)
- 20 Salme Näsi–Juha Keurulainen
KUNNAN KIRJANPITOUUDISTUS (1999)
- 21 Heikki Heikkilä–Risto Kunelius
JULKISUUSKOE
Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille (2000)
- 22 Marjaana Kopperi
VASTUU HYVINVOINNISTA (2000)
- 23 Lauri Hautamäki
MAASEUDUN MENESTYJÄT
Yritykset kehityksen vetureina (2000)
- 24 Paavo Okko–Asko Miettälä–Elias Oikarinen
MUUTTOLIIKE PAKOTTAA RAKENNEMUUTOKSEEN (2000)
- 25 Olavi Borg
TIEDON VAJE KUNNISSA (2000)
- 26 Max Arhippainen–Perttu Pyykkönen
KIINTEISTÖVERO KUNNALLISTALOUESSA (2000)
- 27 Petri Böckerman
TYÖPAIKKOJEN SYNTYMINEN
JA HÄVIÄMINEN MAAKUNNISSA (2001)
- 28 Aimo Ryyänen
KUNTAYHTEISÖN JOHTAMINEN (2001)

- 29 Ilkka Ruostetsaari–Jari Holttinen
LUOTTAMUSHENKILÖ JA VALTA
Edustuksellisen kunnallisdemokratian mahdollisuudet (2001)
- 30 Terho Pursiainen
KUNTAETIIKKA
Kunnallisen arvokeskustelun kritiikkiä (2001)
- 31 Timo Tohmo–Jari Ritsilä–Tuomo Nenonen–Mika Haapanen
JARRUA MUUTTOLIIKKEELLE (2001)
- 32 Arvo Myllymäki–Eija Tetri
RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYS KANSALAISPALVELUJEN
RAHOITTAJANA (2001)
- 33 Anu Pekki–Tuula Tamminen
LAPSEN EHDOILLA (2002)
- 34 Lauri Hautamäki
TEOLLISTUVA MAASEUTU
– menestyvät yritykset maaseudun voimavarana (2002)
- 35 Pertti Kettunen
KUNTIEN ELOONJÄÄMISEN TAITO (2002)
- 36 MAAKUNTIEN MERKITYS JA TEHTÄVÄT (2003)
- 37 Marko Taipale–Max Arhippainen
ANSIOTULOVAHENNYS, JAETTAVAT YRITYSTULOT
JA KUNTIEN VEROPOHJA (2003)
- 38 Jukka Lassila–Tarmo Valkonen
HOIVARAHASTO (2003)
- 39 Pekka Kettunen
OSALLISTUA VAI VAIKUTTAA? (2004)
- 40 Arto Ikola–Timo Rothovius–Petri Sahlström
YRITYSTOIMINNAN TUKEMINEN KUNNISSA (2004)
- 41 Päivi Kuosmanen–Pentti Meklin–Tuija Rajala–Maarit Sihvonen
KUNNAT ERIKOISSAIRAANHOIDOSTA SOPIMASSA (2004)
- 42 Pauli Niemelä
SOSIAALINEN PÄÄOMA SUOMEN KUNNISSA (2004)
- 43 Ilkka Ruostetsaari–Jari Holttinen
TARKASTUSLAUTAKUNTA KUNNAN PÄÄTÖKSENTEOSSA (2004)
- 44 Aimo Ryynänen
KUNNAT VALTION VALVONNASSA (2004)

- 45 Antti Peltokorpi–Jaakko Kujala–Paul Lillrank
KESKENERÄISEN POTILAAN KUSTANNUKSET
Menetelmä kunnille terveystalouden tuotannon suunnitteluun ja
ohjaukseen (2004)
- 46 Pentti Puoskari
KUNTA JA AMMATTIKORKEAKOULU (2004)
- 47 Timo Nurmi
KUNTIEN ARVOPERHEET (2005)
- 48 Jarna Heinonen–Kaisu Paasio
SISÄINEN YRITTÄJYYS KUNTATYÖSSÄ (2005)
- 49 Soili Keskinen
TUTKIMUS ALAISTAIDOISTA KUNNISSA
(verkkojulkaisu 2005)
- 50 Heikki A. Loikkanen–Ilkka Susiluoto
PALJONKO VERORAHOILLA SAA? (2005)
- 51 Arvo Myllymäki–Päivi Kalliokoski
VALTIO, KUNTA JA EUROOPAN UNIONI
Unionijäsenyyden vaikutus valtion ja kuntien taloudelliseen
päätoimintaan (2006)
- 52 Aini Pehkonen
MAAHANMUUTTAJAN KOTIKUNTA (2006)
- 53 Toivo Pihlajaniemi
KUNTARAKENNE MURROKSESSA
(verkkojulkaisu 2006)
- 54 Satu Nivalainen
PENDELÖINKÖ VAI MUUTANKO?
Työvoiman liikkuvuus kuntien välillä (2006)
- 55 Jouni Kaipainen
KUNTIEN ROSKASOTA (2006)
- 56 Vesa Vesterinen
KUNTA JA YHTIÖITTÄMINEN (2006)
- 57 Maria Solakivi–Matti Virén
KUNTIEN HENKILÖSTÖ, TEHOKKUUS JA KUNTAKOKO (2006)
- 58 Jarmo J. Hukka–Tapio S. Katko
VESIHUOLLON HAAVOITTUVUUS
(verkkojulkaisu 2007)

- 59 Elina Viitanen–Lauri Kokkinen–Anne Konu–Outi Simonen–
Juha V. Virtanen–Juhani Lehto
JOHTAJANA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA (2007)
- 60 Jouni Ponnikas–Timo Tiainen–Johanna Hätälä–Jarmo Rusanen
SUOMI JA ALUEET 2030
– toteutunut kehitys, ennakointia ja skenaariot (2010)
- 61 Ritva Pihlaja
KOLMAS SEKTORI JA JULKINEN VALTA (2010)
- 62 Pekka Pietilä–Tapio Katko–Vuokko Kurki
VESI KUNTAYHTEISTYÖN VOITELUAINEENA (2010)
- 63 Pasi Holm–Janne Huovari
KUNNAT VEROUUDISTUKSEN MAKSAJINA? (2011)
- 64 Irene Roivainen–Jari Heinonen–Satu Ylinen
KÖYHÄ BYROKRATIAN RATTAISSA (2011)
- 65 Anu Hakonen–Kiisa Hulkko-Nyman
KUNNASTA HOUKUTTELEVA TYÖPAIKKA? (2011)
- 66 Markku Sotarauta–Toni Saarivirta–Jari Kolehmainen
MIKÄ ESTÄÄ KUNTIEN UUDISTUMISTA? (2012)
- 67 Eero Lehto
VOIKO ÄÄNESTÄMÄLLÄ VAIKUTTA KUNTAVEROIHIN? (2012)
- 68 Kirsi Kuusinen–James
TUOKO PALVELUSETELI VALINNANVAPAUTTA? (2012)
- 69 Leena Forma–Marja Jylhä–Mari Aaltonen–Jani Raitanen–
Pekka Rissanen
VANHUUDEN VIIMEISET VUODET
– pitkäaikaishoito ja siirtymät hoitopaikkojen välillä (2012)
- 70 Niina Mäntylä–Jonna Kivelä–Seija Ollila–Laura Perttola
PELASTAKAA KOULUKIUSATTU!
– koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa
tarkastelussa (2013)
- 71 Juhani Laurinkari–Kirsi Rönkä–Anja Saarinen–Veli-Matti Poutanen
PALVELUT TOIMIMAAN
– tapaturmissa vammautuneiden nuorten puheenvuoro (2013)
- 72 Signe Jauhiainen–Janne Huovari
KUNTARAKENNE JA ALUEIDEN ELINVOIMA
– laskelmia väestöstä, työpaikoista ja kuntataloudesta (2013)

- 73 Riitta Laakso
MISTÄ KOTI HUOSTAANOTETULLE LAPSELLE?
(verkkojulkaisu 2013)
- 74 Vuokko Niiranen–Minna Joensuu–Mika Martikainen
MILLÄ TIEDOLLA KUNTIA JOHDETAAN? (2013)
- 75 Niko Hatakka–Erkka Railo–Sini Ruohonen
KUNTAVAALIT 2012 MEDIASSA (2013)
- 76 Hannu Kytö ja Monika Kral-Leszczynska
MUUTTOLIIKKEEN VOITTAJAT JA HÄVIÄJÄT
– tutkimus alueiden välisistä muuttovirroista (2013)
- 77 Sakarias Sokka, Anita Kangas, Hannu Itkonen, Pertti Matilainen &
Petteri Räisänen
HYVINVOINTIA MYÖS KULTTUURI- JA LIIKUNTAPALVELUISTA
(2014)
- 78 Petra Kinnula, Teemu Malmi & Erkki Vauramo
SISÄLTÖÄ SOTE-UUDISTUKSEEN
Tunnuslukuja terveydenhuollon suunnitteluun (2014)
- 79 Hagen Henry, Jarmo Hänninen, Seija Paksu ja Päivi Pylkkänen
OSUUSTOIMINNASTA VALOA VANHUSPALVELUIHIN (2014)
- 80 Toni Mättö, Jukka Pellinen, Antti Rautiainen ja Kari Sippola
TALOUSOHJAUS TERVEYSASEMILLA
– näennäisohjaus luo näennäistehokkuutta (2014)
- 81 Tuija Rajala ja Jari Tammi
BUDJETOINTIA KUNTIEN MUUTOSKIERTEESSÄ (2014)
- 82 Petra Kinnula, Teemu Malmi & Erkki Vauramo
SAADAANKO SOTE-UUDISTUKSELLA TASALAATUA? (2014)
- 83 Maria Ohisalo & Juho Saari
KUKA SEISOO LEIPÄJONOSSA?
Ruoka-apu 2010-luvun Suomessa (2014)
- 84 Anna-Maria Isola, Elina Turunen, Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen
ja Heikki Hiilamo
SYRJÄYTYNUT IHMINEN JA KUNTA (2015)
- 85 Heli Sjöblom-Immala
PUOLISONA MAAHANMUUTTAJA –
Monikulttuuristen perheiden viihtyminen Suomessa ja muutto-
suunnitelmat (2015)

- 86 Arttu Saarinen, Mervi Ruokolainen, Heikki Taimio, Jukka Pirttilä ja Saija Mauno
PALVELUMOTIVAATIO JA TYÖHYVINVOINTI TERVEYDEN-
HUOLLOSSA (2015)
- 87 Olli-Pekka Viinamäki ja Maria Katajamäki
LUOTTAMUKSESTA ELINVOIMAA KUNNILLE (2015)
- 88 Seppo Penttilä, Janne Ruohonen, Asko Uoti ja Veikko Vahtera
KUNTAYHTIÖT LAINSÄÄDÄNNÖN RISTIAALLOKOSSA (2015)
- 89 Paula Saikkonen, Sanna Blomgren, Pekka Karjalainen ja Minna Kivipelto
POISTAAKO SOSIAALITYÖ HUONO-OSAISUUTTA? (2015)
- 90 Eija Kauppi, Niku Määttänen, Tomi Salminen ja Tarmo Valkonen
VANHUSTEN PITKÄAIKAISHOIDON TARVE VUOTEEN 2040
(2015)
- 91 Petra Kinnula, Teemu Malmi ja Erkki Vauramo
MITEN SOTE-UUDISTUS TOTEUTETAAN? (2015)
- 92 Jaana-Piia Mäkinen, Kirsi Heikkilä-Tammi ja Marja-Liisa Manka
MITEN KUNTAESIMIES VOI PARANTAA TYÖHYVINVOINTIA?
(2015)
- 93 Matti Rimpelä ja Markku Rimpelä (toimittajat)
SÄÄSTÖJÄ LAPSIPERHEIDEN PALVELUREMONTILLA (2015)
- 94 Tomi Venho
RAHASTAA, EI RAHASTA, RAHASTAA
– suomalaisen vaalirahoituksen seurantatutkimus (2015)
- 95 Riku Thilman, Timo Rothovius ja Jussi Nikkinen
KUNNAN SIJOITUSVARALLISUUDESTA JA SEN HALLINNASTA
(2016)
- 96 Tiina Rättilä ja Jarmo Rinne
KUNTADEMOKRATIA KAKSILLA RAITEILLA (2016)

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tavoitteena on tukea ja parantaa kuntien ja niiden organisaatioiden toimintamahdollisuuksia.

Rahoitamme hankkeita ja tutkimuksia, joiden arvioimme olevan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä. Tuloksien tulee olla sovellettavissa käytäntöön. Rahoitettavilta hankkeilta edellytetään ennakkoluulotonta ja uutta uraa luovaa otetta.

Säätiöllä on *Polemiikki*-niminen asiakaslehti ja kaksi julkaisusarjaa:

Polemia-sarja, jossa käsitellään kunnille tärkeitä strategisia kysymyksiä ajattelua herättävällä tavalla.

Tutkimusjulkaisut-sarja, jossa julkaistaan osa säätiön rahoittamista tutkimuksista. Pääosa säätiön rahoittamista tutkimuksista julkaistaan tekijätahon omissa julkaisusarjoissa.

Toimintamme ja julkaisumme esitellään tarkasti kotisivuillamme www.kaks.fi.

Vuonna 1990 perustettu itsenäinen säätiö rahoittaa toimintansa sijoitustuotoilla.

Osoite	Fredrikinkatu 61 A 00100 Helsinki
Asiamies	Antti Mykkänen, antti.mykkanen@kaks.fi , p. 0400 570 087
Tutkimusasiamies	Veli Pelkonen, veli.pelkonen@kaks.fi , p. 0400 815 527
Taloudenhoitaja	Anja Kirves, anja.kirves@kaks.fi , p. 0400 722 682
Tutustu kotisivuihimme (www.kaks.fi)!	

Tiina Rättilä ja Jarmo Rinne

Kuntademokratia kaksilla raiteilla

Onko kaupunkien ja kuntien päätöksenteko etääntynyt arjesta? Mitä tai keitä paikallisten asukasliikkeiden aktiivit edustavat tai ajattelevat edustavansa?

Tässä tutkimuksessa Tampereen yliopiston tutkijat YTT Tiina Rättilä ja YTT Jarmo Rinne väittävät, että edustaminen kuntademokratiassa ei enää ole poliitikoiden yksinoikeus. Asukasliikkeistä on noussut varteenotettava vaihtoehto, eikä asukas-toimintaa enää voida nähdä toisarvoisena puuhasteluna.

Tutkimus pohjautuu eri puolilla Suomea tehtyihin asukasaktiivien haastatteluihin. Lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty media- ja some-aineistoja.

kaks.fi
KUNNALLISALAN
KEHITTÄMISSÄÄTIÖ

9 789527 072554

Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala 2016
ISBN 978-952-7072-55-4